

VI. Kwalifikacje kadry dydaktycznej

1. Organizator kształcenia zapewnia w przedmiotowej dziedzinie kształcenia wykładowców posiadających:

- 1) tytuł naukowy profesora w dziedzinie odpowiadającej tematyce wykładów;
- 2) stopień naukowy doktora habilitowanego w dziedzinie odpowiadającej tematyce wykładów;
- 3) stopień naukowy doktora w dziedzinie odpowiadającej tematyce wykładów.

2. Wykładowcami mogą być osoby mające nie mniej niż pięcioletni staż zawodowy w dziedzinie będącej przedmiotem specjalizacji, doświadczenie dy-

daktyczne oraz spełniają co najmniej jeden z warunków:

- 1) posiadają tytuł zawodowy magistra pielęgniarstwa;
- 2) posiadają tytuł specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa środowiska nauczania i wychowania;
- 3) posiadają specjalizację lekarską w dziedzinie medycyny odpowiadającą dziedzinie pielęgniarstwa będącej przedmiotem specjalizacji;
- 4) posiadają ukończone studia wyższe na kierunku mającym zastosowanie w ochronie zdrowia lub inne kwalifikacje niezbędne do realizacji wybranych zagadnień.

Załącznik nr 5

RAMOWY PROGRAM BLOKU SPECJALISTYCZNEGO SPECJALIZACJI W DZIEDZINIE PIELĘGNIARSTWA ZACHOWAWCZEGO DLA PIELĘGNIAREK

I. Cel kształcenia

Celem szkolenia jest uzyskanie przez pielęgniarkę specjalistycznych kwalifikacji w dziedzinie pielęgniarstwa zachowawczego i uzyskanie tytułu specjalisty.

II. Czas trwania specjalizacji

1. Łączna liczba godzin wynosi 1 110 godzin dydaktycznych.

2. Łączna liczba godzin w bloku ogólnozawodowym wynosi 330 godzin.

3. Łączna liczba godzin w bloku specjalistycznym wynosi 780 godzin, w tym: część teoretyczna 430 godzin, część praktyczna 350 godzin.

III. Wykaz umiejętności będących przedmiotem kształcenia

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

1. Ocenić stan biologiczny i sytuację psychospołeczną pacjenta leczonego zachowawczo, wykorzystując wszystkie możliwe źródła informacji.

2. Wykonać badanie fizykalne i ocenić stan pacjenta.

3. Rozpoznać stany zagrożenia życia i niezwłocznie podjąć działania ratownicze.

4. Określić priorytety w odniesieniu do pacjenta i grupy pacjentów leczonych zachowawczo.

5. Zaplanować krótko- i długofalową opiekę nad pacjentem.

6. Zrealizować i ocenić działania pielęgniarские.

7. Dobierać metody postępowania pielęgniarского do indywidualnych potrzeb i stanu pacjenta.

8. Modyfikować działania pielęgniarские stosownie do zmieniającego się stanu pacjenta.

9. Dobrać model organizacyjny i teoretyczny opieki pielęgniarской do sytuacji pacjenta.

10. Wspierać pacjenta i jego rodzinę w chorobie i niepełnosprawności.

11. Prowadzić rehabilitację przyłóżkową oraz uczestniczyć w rehabilitacji realizowanej przez zespół interdyscyplinarny.

12. Dobrać i stosować właściwe techniki kontaktu terapeutycznego z pacjentem.

13. Opracowywać i wdrażać standardy pielęgniarские.

14. Przygotować chorego do samoopieki i samopielęgnacji, a rodzinę do sprawowania opieki nieprofesjonalnej.

15. Ocenić deficyt w zakresie samoopieki.

16. Ocenić jakość opieki pielęgniarской.

17. Monitorować jakość świadczonej opieki pielęgniarской.

18. Współuczestniczyć w tworzeniu lokalnych programów profilaktycznych w ochronie zdrowia;

19. Świadczyć specjalistyczną opiekę pielęgniarską zgodną ze standardami przyjętymi w pielęgniarstwie zachowawczym.

20. Kierować własnym rozwojem zawodowym.

21. Uczestniczyć w kształceniu i doskonaleniu pielęgniarek.

IV. Plan nauczania

Lp.	MODUŁ	Teoria — liczba godzin	STAŻ		Łączna liczba godzin
			placówka	liczba godzin	
I	Podstawy pielęgniarstwa zachowawczego	30	—	—	30
II	Pielęgnowanie pacjenta w schorzeniach układu krążenia	60	Oddział intensywnej opieki kardiologicznej	35	95
III	Pielęgnowanie pacjenta w schorzeniach układu oddechowego	40	Oddział pulmonologiczny	35	75
IV	Pielęgnowanie pacjenta w schorzeniach układu pokarmowego	50	Oddział gastroenterologiczny	35	85
V	Pielęgnowanie pacjenta w schorzeniach układu moczowego	50	Oddział urologiczny	35	85
VI	Pielęgnowanie pacjenta w schorzeniach układu dokrewnego i przemiany materii	40	Oddział lub Poradnia endokrynologiczna	35	75
VII	Pielęgnowanie pacjenta w schorzeniach układu krwiotwórczego	60	Oddział hematologiczny	35	95
VIII	Pielęgnowanie pacjenta w schorzeniach tkanki łącznej	40	Oddział lub Poradnia reumatologiczna	35	75
IX	Pielęgnowanie pacjenta w schorzeniach alergicznych	10	Oddział lub Poradnia alergologiczna	35	45
X	Pielęgnowanie pacjenta w wybranych schorzeniach skórno-wenerologicznych	20	Oddział dermatologiczny lub Poradnia skórno-wenerologiczna	35	55
XI	Pielęgnowanie pacjenta w wieku podeszłym	30	Zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy	35	65
Łączna liczba godzin		430		350	780

V. Program nauczania

MODUŁ I. PODSTAWY PIELĘGNIARSTWA ZACHOWAWCZEGO

1. Cel modułu

Zapoznanie z założeniami pielęgniarstwa zachowawczego.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) omówić cele i zadania pielęgniarstwa zachowawczego;
- 2) przedstawić historię rozwoju pielęgniarstwa zachowawczego w kraju i na świecie;
- 3) omówić teorie pielęgnowania wykorzystywane w pielęgniarstwie zachowawczym;
- 4) opracować standardy opieki pielęgniarskiej w chorobach wewnętrznych;
- 5) scharakteryzować organizację opieki nad pacjentami ze schorzeniami internistycznymi w Polsce;

- 6) omówić potrzeby biopsychospołeczne pacjentów hospitalizowanych;
- 7) omówić znaczenie i rolę pielęgniarki w promocji zdrowia u chorych leczonych zachowawczo;
- 8) ocenić jakość życia przewlekle chorego i zapotrzebowanie na profesjonalną pomoc pielęgniarki;
- 9) realizować profesjonalną opiekę nad przewlekle chorym;
- 10) przygotować chorego do samoopieki i samopielęgnacji;
- 11) nauczyć chorego, z ograniczoną sprawnością, samoobsługi w czynnościach codziennych;
- 12) nauczyć chorego obsługi urządzeń i sprzętu rehabilitacyjnego;
- 13) zapobiegać zaostrzeniu się objawów poprzez eliminację czynników wyzwalających nawrót choroby;
- 14) podejmować działania zapobiegające powikłaniom ze strony poszczególnych układów i narządów;
- 15) zapewnić warunki i zachęcać chorego do podejmowania różnych form aktywności życiowej;
- 16) edukować rodzinę lub opiekunów w zakresie sprawowania opieki nad pacjentem przewlekle chorym.

3. Treści nauczania:

- 1) filozofia pielęgniarstwa zachowawczego;
- 2) rozwój pielęgniarstwa zachowawczego;
- 3) teorie pielęgnowania a pielęgniarstwo zachowawcze;
- 4) standardy w pielęgniarstwie zachowawczym;
- 5) organizacja opieki nad pacjentami leczonymi zachowawczo;
- 6) potrzeby biopsychospołeczne pacjentów hospitalizowanych — rola pielęgniarki w zaspokajaniu potrzeb;
- 7) promocja zdrowia u chorych leczonych zachowawczo;
- 8) pielęgnowanie pacjenta przewlekle chorego:
 - a) pacjent przewlekle chory,
 - b) problemy zdrowotne, psychologiczne i społeczne pacjenta przewlekle chorego,
 - c) zapobieganie powikłaniom ze strony poszczególnych układów i narządów wynikających z długotrwałego unieruchomienia,

- d) rehabilitacja osób przewlekle chorych — metody i kierunki wsparcia fizycznego,
- e) przygotowanie pacjentów do readaptacji w warunkach domowych, nauka samoopieki i samopielęgnacji,
- f) edukacja rodziny, opiekunów w zakresie sprawowania opieki nad pacjentem przewlekle chorym.

MODUŁ II. PIELĘGNOWANIE PACJENTA W SCHOROZANIACH UKŁADU KRĄŻENIA

1. Cel modułu

Przygotowanie pielęgniarki do sprawowania specjalistycznej opieki opartej o nowe modele pielęgnowania pacjentów z wybranymi chorobami układu krążenia oraz prowadzenia czynnego poradnictwa w zakresie profilaktyki.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) określić czynniki ryzyka i sposoby ich eliminacji dla chorego z wybraną chorobą układu krążenia;
- 2) dobierać i realizować najkorzystniejszy dla pacjenta sposób przygotowania do badań diagnostycznych;
- 3) scharakteryzować specyfikę pracy na oddziale intensywnej opieki kardiologicznej;
- 4) obsługiwać aparaturę medyczną w oddziale intensywnej opieki kardiologicznej;
- 5) realizować proces pielęgnowania pacjenta z chorobą układu krążenia;
- 6) dokumentować realizowane działania pielęgniarские;
- 7) dostosować metody postępowania pielęgniarского do stanu pacjenta;
- 8) przygotować pacjenta do samoopieki i samopielęgnacji;
- 9) rozpoznawać stany zagrożenia życia w przebiegu chorób układu krążenia;
- 10) udzielić pierwszej pomocy w stanach zagrożenia życia;
- 11) interpretować zapis kardiomonitora przedstawiający: zawał mięśnia sercowego, zaburzenia rytmu serca, migotanie przedsionków oraz komór, skurcze dodatkowe;
- 12) prowadzić tlenoterapię;
- 13) współuczestniczyć w różnych metodach terapii pacjentów na oddziale intensywnej opieki kardiolo-

gicznej (farmakoterapia, elektroterapia, leczenie spoczynkowe, leczenie dietetyczne, psychoterapia);

- 14) prowadzić rehabilitację przyłóżkową oraz brać czynny udział w innych formach i metodach rehabilitacji;
- 15) prowadzić intensywny nadzór nad chorymi kardiologicznie;
- 16) opracowywać i wdrażać programy prozdrowotne w zakresie profilaktyki chorób układu krążenia;
- 17) uzasadniać konieczność stosowania leczenia dietetycznego;
- 18) zaplanować i realizować edukację zdrowotną dla pacjenta i jego rodziny;
- 19) rozpoznawać i zapobiegać powikłaniom chorób układu krążenia;
- 20) współuczestniczyć w wykonywaniu niektórych badań i zabiegów kardiologicznych.

3. Treści nauczania:

- 1) czynniki ryzyka u pacjentów z chorobami układu krążenia;
- 2) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjno-opiekuńczych u pacjentów z chorobą niedokrwienną serca:
 - a) modyfikowanie planu opieki i jego realizacji w zależności od stanu klinicznego pacjenta, okresu choroby, wieku chorego i zapotrzebowania na opiekę pielęgniarską,
 - b) wdrażanie działań edukacyjnych w stosunku do chorego i jego rodziny,
 - c) przygotowanie chorego do samoopieki i samopielęgnacji,
 - d) prowadzenie działań rehabilitacyjnych w stosunku do chorych;
- 3) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych, opiekuńczych i emocjonalnych u chorych z zawałem mięśnia sercowego, z uwzględnieniem rodzaju zawału, stanu zdrowia pacjenta, zapotrzebowania na opiekę:
 - a) modyfikowanie planu opieki i jego realizacji w zależności od indywidualnych potrzeb pacjenta, udział pielęgniarki w badaniach diagnostycznych,
 - b) realizacja działań zmierzających do ograniczenia występowania powikłań — rola i zadania pielęgniarki, rehabilitacja ruchowa pacjenta,
 - c) wskazówki dietetyczne i pielęgnacyjne dla chorego i jego rodziny,
 - d) działania edukacyjne pielęgniarki w stosunku do chorego i jego rodziny przygotowujące pacjenta do samoopieki i samopielęgnacji;

4) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych, opiekuńczych, emocjonalnych chorych z chorobą nadciśnieniową:

- a) modyfikowanie planu i realizacji opieki nad chorym z chorobą nadciśnieniową z uwzględnieniem postaci klinicznej schorzenia, okresu choroby, objawów klinicznych, ogólnego stanu pacjenta i indywidualnego zapotrzebowania na opiekę,
 - b) działania edukacyjne pielęgniarki w stosunku do chorego i jego rodziny przygotowujące go do samoopieki i samopielęgnacji,
 - c) zadania i rola pielęgniarki w rehabilitacji chorych z chorobą nadciśnieniową,
 - d) wdrażanie programów prozdrowotnych ograniczających występowanie i skutki choroby nadciśnieniowej;
- 5) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych, opiekuńczych, emocjonalnych i egzystencjonalnych u chorych z miażdżycą:

- a) modyfikowanie planu i realizacji opieki nad chorymi z miażdżycą z uwzględnieniem postaci klinicznej schorzenia, stanu pacjenta i indywidualnego zapotrzebowania na opiekę, profilaktyka choroby miażdżycowej — rola i zadania pielęgniarki,
 - b) realizacja zadań z zakresu rehabilitacji ruchowej pacjentów z miażdżycą,
 - c) wskazówki dietetyczne i pielęgnacyjne dla chorego i jego rodziny;
- 6) pielęgnowanie pacjenta z chorobami zapalnymi mięśnia sercowego:
- a) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych, emocjonalnych u chorych w zależności od rodzaju schorzenia, ogólnej kondycji pacjenta, wieku i potrzeb,
 - b) udział pielęgniarki w badaniach diagnostycznych,
 - c) udzielanie wskazówek pielęgnacyjnych i dietetycznych,
 - d) udział pielęgniarki w rehabilitacji chorych, przygotowanie do samoopieki;
- 7) pielęgnowanie pacjentów z niewydolnością krążenia:
- a) rodzaje oraz przyczyny niewydolności krążenia i niewydolności serca,
 - b) mechanizm powstawania, objawy, leczenie i postacie kliniczne ostrych niewydolności serca, rola pielęgniarki w wykonywanych badaniach diagnostycznych,
 - c) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych w zależności od rodzaju niewydolności krążenia, stanu zdrowia i potrzeb pacjenta,

- d) udział pielęgniarki w rehabilitacji chorych z niewydolnością krążenia, wskazówki dietetyczne, pielęgnacyjne i profilaktyczne dla chorych z niewydolnością krążenia,
 - e) przygotowanie chorych i ich rodzin do samoopieki;
- 8) pielęgnowanie pacjentów z zaburzeniami rytmu serca:
- a) istota i podział zaburzeń rytmu serca, etiologia, patogenezą i obraz kliniczny zaburzeń z uwzględnieniem zaburzeń w powstawaniu bodźców i zaburzeń przewodnictwa,
 - b) metody leczenia, zapobieganie powikłaniom, wskazania do stałej elektrostymulacji,
 - c) rozpoznawanie stanów zagrożenia życia, udzielanie pierwszej pomocy,
 - d) rola i zadania pielęgniarki w opiece nad chorymi przygotowawanymi do kardiowersji, defibrylacji, sztucznej stymulacji serca, rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych i emocjonalnych u chorych z zaburzeniami rytmu serca,
 - e) rola i udział pielęgniarki w badaniach diagnostycznych,
 - f) pielęgnowanie pacjentów przygotowywanych do wszczęcia stymulatora,
 - g) udział pielęgniarki w rehabilitacji pacjentów,
 - h) wskazania dietetyczne i pielęgnacyjne, przygotowanie chorych do samoopieki;
- 9) pielęgnowanie pacjentów z wadami serca:
- a) etiologia, patogenezą, obraz kliniczny, powikłania i podział wad serca, rola i udział pielęgniarki w badaniach diagnostycznych,
 - b) rodzaje stosowanego leczenia, rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów u chorych przygotowywanych do leczenia operacyjnego,
 - c) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów u chorych leczonych metodami zachowawczymi,
 - d) wskazówki dietetyczne, profilaktyczne, rehabilitacyjne i pielęgnacyjne dla chorych,
 - e) przygotowanie chorego do samopielęgnacji;
- 10) programy promujące zdrowie i profilaktykę chorób układu krążenia — rola pielęgniarki.

MODUŁ III. PIELĘGNOWANIE PACJENTA W SCHOROZANIACH UKŁADU ODDECHOWEGO

1. Cel modułu

Przygotowanie pielęgniarki do sprawowania samodzielnej opieki nad chorym w wybranych schorzeniach układu oddechowego.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) przygotować pacjenta do specjalistycznych badań diagnostycznych (spirometria, bronchoskopia, punkcja opłucnej, badania radiologiczne, mediastinoskopia, pobieranie materiału do badań);
- 2) rozpoznać stany zagrożenia życia w przebiegu chorób układu oddechowego;
- 3) udzielić pierwszej pomocy w stanach zagrożenia życia;
- 4) realizować proces pielęgnowania pacjentów w schorzeniach układu oddechowego;
- 5) udzielić choremu wskazówek dietetycznych, pielęgnacyjnych, w zależności od rodzaju schorzenia i stanu zdrowia;
- 6) prowadzić zabiegi fizjoterapeutyczne w schorzeniach układu oddechowego;
- 7) prowadzić edukację chorego w kierunku samoopieki i samopielęgnacji;
- 8) przygotować rodzinę do opieki nad chorym;
- 9) współuczestniczyć w fizjoterapii pacjentów ze schorzeniami układu oddechowego;
- 10) wspierać chorego i rodzinę w przypadku choroby przewlekłej lub o niepomyślnym rokowaniu.

3. Treści nauczania:

- 1) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych u chorych ze schorzeniami układu oddechowego w zależności od jednostki chorobowej, stanu klinicznego, wieku i sprawności pacjenta, zapotrzebowania na opiekę pielęgniarską;
- 2) rola i zadania edukacyjne pielęgniarki w stosunku do chorych ze schorzeniami układu oddechowego:
 - a) profilaktyka chorób układu oddechowego,
 - b) wskazówki dietetyczne,
 - c) działania edukacyjne przygotowujące chorego i jego rodzinę do samoopieki i samopielęgnacji; działania rehabilitacyjne w stosunku do chorych ze schorzeniami układu oddechowego,
 - d) wdrażanie programów prozdrowotnych ograniczających występowanie chorób układu oddechowego,
 - e) rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych u chorych z przewlekłymi postaciami chorób układu oddechowego;
- 3) pielęgnowanie pacjenta z astmą:
 - a) modyfikacja opieki nad chorym z uwzględnieniem stanu zdrowia pacjenta, okresu choroby i zapotrzebowania na opiekę,

- b) wdrażanie działań edukacyjnych w stosunku do chorego i jego rodziny przygotowujących do samoopieki i samopielęgnacji,
 - c) wskazówki dietetyczne i pielęgnacyjne dla chorego i jego rodziny, profilaktyka schorzeń o podłożu astmatycznym,
 - d) realizacja zadań opiekuńczych oraz pielęgnacyjnych w stosunku do przewlekłe chorych;
- 4) pielęgnowanie pacjenta z chorobami nowotworowymi oskrzeli i płuc:
- a) wczesna diagnostyka, objawy, postaci kliniczne, udział pielęgniarki w badaniach diagnostycznych,
 - b) udział pielęgniarki w leczeniu chirurgicznym, chemioterapii, radioterapii,
 - c) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych, wsparcie emocjonalne chorych, łagodzenie bólu,
 - d) modyfikowanie planu opieki w zależności od stanu pacjenta, przygotowanie do samoopieki, problemy pielęgnacyjne i ich rozwiązywanie, modyfikowanie planu opieki w zależności od fazy choroby nowotworowej, zastosowanego leczenia, indywidualnych potrzeb pacjenta,
 - e) realizacja zadań opiekuńczych w ramach opieki paliatywnej,
 - f) wsparcie emocjonalne chorego w stanie terminalnym i jego rodziny.
- 5) edukować rodzinę pacjenta z chorobą zakaźną przewodu pokarmowego w eliminowaniu przenoszenia zakażenia;
 - 6) formułować diagnozę pielęgniarstwa w oparciu o dostępne źródła informacji o pacjencie;
 - 7) rozpoznawać i rozwiązywać problemy pielęgnacyjne pacjentów ze schorzeniami przewodu pokarmowego;
 - 8) wyjaśnić pacjentom przebieg badania oraz postępowanie przed i po badaniu diagnostycznym;
 - 9) przekazać wskazówki dietetyczne dla pacjentów, uwzględniając okres choroby;
 - 10) opracować standard opieki nad pacjentami ze schorzeniami przewodu pokarmowego;
 - 11) udzielić wsparcia pacjentom ze schorzeniami o niepomyślnym rokowaniu;
 - 12) przygotować pacjentów ze schorzeniami przewodu pokarmowego do samoopieki i samopielęgnacji;
 - 13) prowadzić czynną profilaktykę chorób przewodu pokarmowego.

3. Treści nauczania:

- 1) pielęgnowanie pacjenta ze schorzeniami jamy ustnej i gardła, rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych u chorych z wrzodzącym zapaleniem jamy ustnej, ze stanami zapalnymi gardła, wskazówki pielęgnacyjne dla chorego ze schorzeniami o przebiegu ostrym, przewlekłym;
- 2) pielęgnowanie pacjentów ze schorzeniami przełyku, rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych u chorych:
 - a) z wrzodem trawiennym przełyku, z rozstrzeniemi przełyku, z kurczem wpustu,
 - b) modyfikowanie planu opieki w zależności od stanu klinicznego pacjenta, sprawności i zapotrzebowania na opiekę,
 - c) wskazówki dietetyczne i pielęgnacyjne dla chorego i jego rodziny,
 - d) przygotowanie chorego do samoopieki i samopielęgnacji;
- 3) specyfika pielęgnacji chorych z chorobą wrzodową:
 - a) przygotowanie pacjenta do badań, opieka w trakcie i po badaniu,
 - b) wskazówki pielęgnacyjne i dietetyczne dla chorego i jego rodziny, z uwzględnieniem stanu ostrego i przewlekłego choroby,
 - c) zapobieganie powikłaniom choroby wrzodowej, profilaktyka choroby wrzodowej;

MODUŁ IV. PIELĘGNOWANIE PACJENTA W SCHORZENIACH UKŁADU POKARMOWEGO

1. Cel modułu

Przygotowanie pielęgniarki do sprawowania profesjonalnej opieki nad chorymi z zaburzeniami gastroenterologicznymi.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) scharakteryzować etiopatogenezę schorzeń przewodu pokarmowego;
- 2) przedstawić zmiany w funkcjonowaniu chorego narządu;
- 3) przeanalizować mechanizm powstawania schorzeń psychosomatycznych w obrębie przewodu pokarmowego;
- 4) określić stopień ryzyka zakażenia dla rodzin pacjentów z chorobą zakaźną i pasożytniczą w obrębie przewodu pokarmowego;

- 4) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych i terapeutycznych z uwzględnieniem obrazu klinicznego, stanu pacjenta i zapotrzebowania na opiekę u chorych:
 - a) ze stanem zapalnym pęcherza żółciowego, z dyskinezą dróg żółciowych,
 - b) modyfikowanie działań pielęgnacyjnych w zależności od stanu chorego i przebiegu schorzenia, udział pielęgniarki w badaniach diagnostycznych,
 - c) profilaktyka schorzeń pęcherzyka żółciowego,
 - d) wskazówki pielęgnacyjne oraz dietetyczne dla chorego i jego rodziny, uwzględniające stan pacjenta i okres choroby,
 - e) działania edukacyjne w stosunku do chorego i jego rodziny przygotowujące do samopielęgnacji;
 - 5) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych z uwzględnieniem obrazu klinicznego, stanu chorego i zapotrzebowania na opiekę u chorych:
 - a) z zakaźnym zapaleniem wątroby, z przewlekłym zapaleniem wątroby,
 - b) modyfikowanie działania pielęgnacyjnego, udział pielęgniarki w badaniach diagnostycznych,
 - c) działania edukacyjne w stosunku do chorego i jego rodziny przygotowujące do samopielęgnacji;
 - 6) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych u chorych:
 - a) ze stanem zapalnym jelit, z niedrożnością jelit,
 - b) z chorobą Leśniowskiego-Crohna, wskazówki pielęgnacyjne i dietetyczne dla chorego, z uwzględnieniem okresu i przebiegu choroby,
 - c) profilaktyka schorzeń jelita cienkiego,
 - d) działanie edukacyjne przygotowujące chorego do samoopieki i samopielęgnacji,
 - e) modyfikacja działań pielęgniarskich w zależności od stanu pacjenta, jego wieku i zapotrzebowania na opiekę;
 - 7) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych u chorych:
 - a) z zespołem jelita drażliwego, z wrzodziejącym zapaleniem jelita grubego,
 - b) z rakiem jelita grubego, z polipami jelita grubego,
 - c) modyfikacja działań pielęgniarskich w zależności od stanu pacjenta, wieku, zapotrzebowania na opiekę i okresu choroby,
 - d) wskazówki pielęgnacyjne i dietetyczne dla chorego ze schorzeniem jelita grubego,
 - e) działanie edukacyjno-zdrowotne w stosunku do chorego i jego rodziny;
 - 8) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjno-opiekuńczych u chorych zakażonych:
 - a) lamblią jelitową, tasiemcem, włośniem krętym, owsikiem ludzkim, glistą ludzką,
 - b) modyfikacja planu i realizacji opieki w zależności od stanu zdrowia pacjenta, zapotrzebowania na opiekę pielęgniarską, sprawności i wieku chorego,
 - c) działania edukacyjne w stosunku do chorych i ich rodzin przygotowujące ich do samoopieki,
 - d) profilaktyka chorób pasożytniczych — rola i zadania pielęgniarki,
 - e) wskazówki pielęgnacyjne i dietetyczne dla chorych ze schorzeniami pasożytniczymi;
 - 9) standardy opieki nad chorymi ze schorzeniami przewodu pokarmowego;
 - 10) psychoterapia podtrzymująca u pacjentów z chorobą przewodu pokarmowego;
 - 11) styl życia ułatwiający funkcjonowanie pacjentom ze schorzeniami przewodu pokarmowego i zapobiegający powikłaniom.
- ## MODUŁ V. PIELĘGNOWANIE PACJENTA W SCHORZENIACH UKŁADU MOCZOWEGO
- ### 1. Cel modułu
- Przygotowanie pielęgniarki do sprawowania profesjonalnej opieki nad pacjentami z chorobami układu moczowego leczonymi zachowawczo.
- ### 2. Wykaz umiejętności wynikowych
- W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:
- 1) wyjaśnić fizjologię i patofizjologię układu moczowego;
 - 2) scharakteryzować schorzenia w obrębie nerek i dróg moczowych;
 - 3) omówić specyfikę leczenia pacjentów ze schorzeniami układu moczowego;
 - 4) współuczestniczyć w farmakoterapii chorób układu moczowego;
 - 5) przygotować pacjentów do badań diagnostycznych;
 - 6) rozpoznawać i rozwiązywać problemy pielęgnacyjne pacjentów z chorobami układu moczowego;

- 7) prowadzić edukację dotyczącą samoopieki, a w szczególności odżywiania i aktywności ruchowej;
- 8) sformułować diagnozę pielęgniarską i opracować plan opieki;
- 9) modyfikować plan opieki w zależności od stanu pacjenta;
- 10) współpracować z zespołem terapeutycznym;
- 11) ocenić gospodarkę wodno-elektrolitową organizmu i zapobiegać jej zaburzeniom;
- 12) wymienić problemy specyficzne dla pacjentów z przewlekłymi schorzeniami nerek i wspierać w adaptowaniu się do życia z chorobą;
- 13) udzielić wskazówek dietetycznych, pielęgnacyjnych choremu i jego rodzinie;
- 14) prowadzić profilaktykę chorób układu moczowego.

3. Treści nauczania:

- 1) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjno-opiekuńczych u chorych z zespołem nerczycowym:
 - a) wskazówki pielęgnacyjne i dietetyczne dla chorego,
 - b) edukacja pacjenta w kierunku samoopieki i samopielęgnacji,
 - c) realizacja zadań zmierzających do usprawnienia pacjenta,
 - d) modyfikowanie planu opieki i jego realizacji w zależności od indywidualnych potrzeb pacjenta, obrazu klinicznego i okresu choroby;
- 2) opieka pielęgniarska nad chorym z niewydolnością nerek w zależności od potrzeb pacjenta, obrazu klinicznego i okresu choroby:
 - a) edukacja pacjenta i jego rodziny przygotowująca do samoopieki i samopielęgnacji,
 - b) wskazówki dietetyczne i pielęgnacyjne dla chorego,
 - c) rozwiązywanie problemów emocjonalnych pojawiających się u chorych z niewydolnością nerek,
 - d) wsparcie dla chorego i jego rodziny w fazie ostrej i przewlekłej niewydolności nerek,
 - e) rehabilitacja usprawniająca chorych;
- 3) pielęgnowanie pacjentów z zaburzeniami gospodarki wodno-elektrolitowej;
- 4) pielęgnowanie pacjentów ze schorzeniami nowotworowymi układu moczowego i nerek:
 - a) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych u chorych z chorobami nowo-

tworowymi z uwzględnieniem ogólnego stanu zdrowia pacjenta, zastosowanego leczenia i okresu choroby,

- b) działania zmierzające do ograniczenia lub wyeliminowania bólu i cierpienia,
- c) rozwiązywanie problemów emocjonalnych u chorych z chorobami nowotworowymi,
- d) opieka paliatywna,
- e) edukacja chorego i jego rodziny przygotowująca go do samoopieki i samopielęgnacji.

MODUŁ VI. PIELĘGNOWANIE PACJENTA W SCHORZENIACH UKŁADU DOKREWNEGO I PRZEMIANY MATERII

1. Cel modułu

Przygotowanie pielęgniarki do sprawowania kompleksowej opieki nad chorym ze schorzeniami układu dokrewnego i przemiany materii.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) omówić etiologię chorób układu dokrewnego i przemiany materii oraz różnicować objawy;
- 2) rozpoznać i rozwiązać problemy pielęgnacyjne chorych;
- 3) sporządzić i zrealizować plan opieki;
- 4) modyfikować działania pielęgniarskie w zależności od stanu zdrowia pacjenta i jego potrzeb;
- 5) określić formy i metody współpracy z pacjentem oraz jego rodziną;
- 6) przygotować pacjenta do badań diagnostycznych, sprawować opiekę w trakcie i po badaniu;
- 7) zaplanować i zapewnić optymalną opiekę pielęgniarską;
- 8) zaplanować i zrealizować działania edukacyjne przygotowujące chorego do samoopieki;
- 9) wspierać pacjentów w adaptacji do zmian wynikających z procesu chorobowego.

3. Treści nauczania:

- 1) pielęgnowanie pacjenta z cukrzycą:
 - a) udział pielęgniarki w badaniach diagnostycznych, działanie edukacyjne przygotowujące chorego do samokontroli,
 - b) interpretacja wyników badań — kompetencje pielęgniarek w podejmowaniu działań interwencyjnych, udział pielęgniarki w leczeniu —

- insulinoterapia, leki doustne, leczenie dietetyczne,
- c) rozpoznawanie i zapobieganie stanom zagrożenia życia, zapobieganie powikłaniom w cukrzycy II typu,
- d) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjno-opiekuńczych,
- e) działania edukacyjne zmierzające do samoopieki, samopielęgnacji,
- f) rola pielęgniarki w realizacji zadań dydaktyczno-wychowawczych u chorego na cukrzycę, modyfikowanie diety cukrzycowej;
- 2) pielęgnowanie pacjenta w schorzeniach tarczycy i przytarczyc:
- a) modyfikacja planu opieki i jego realizacji u chorych z nadczynnością i niedoczynnością tarczycy z uwzględnieniem jednostki klinicznej, obrazu klinicznego, indywidualnych potrzeb chorego i okresu trwania choroby,
- b) edukacja chorego i jego rodziny przygotowująca go do samoopieki oraz samopielęgnacji,
- c) rozwiązywanie problemów emocjonalnych i pielęgnacyjnych u chorych z nadczynnością i niedoczynnością tarczycy, wdrażanie zachowań prozdrowotnych,
- d) modyfikacja diety do potrzeb pacjenta i zaleceń lekarskich, modyfikacja planu i realizacji opieki u chorych z niedoczynnością i nadczynnością przytarczyc z uwzględnieniem jednostki klinicznej, obrazu klinicznego, indywidualnych potrzeb chorego i okresu trwania choroby,
- e) rola i udział pielęgniarki w badaniach diagnostycznych,
- f) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów emocjonalnych oraz pielęgnacyjnych u chorych z chorobami przytarczyc,
- g) edukacja chorego i jego rodziny w kierunku modyfikacji diety w zależności od potrzeb chorego i zaleceń lekarza;
- 3) pielęgnowanie pacjentów w schorzeniach układu przysadkowo-podwzgórzowego:
- a) etiologia, patogeneza, objawy akromegalii i moczówki prostej,
- b) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych u chorych z akromegalią i moczówką prostą, przygotowanie pacjenta do samoopieki;
- 4) pielęgnowanie pacjenta w schorzeniach nadnerczy:
- a) etiologia, patogeneza, objawy nadczynności kory nadnerczy, zespół Cushinga, zespół Conna, przygotowanie chorego do badań diagnostycznych, rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych,

- b) etiologia i patogeneza niedoczynności kory nadnerczy, choroba Addisona, rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych, przygotowanie chorego do samoopieki,
- c) etiologia, patogeneza chorób rdzenia nadnerczy, guz chromochłonny, rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych, przygotowanie chorego do samoopieki;
- 5) pielęgnowanie pacjentów z otyłością:
- a) rodzaje otyłości, wpływ otyłości na funkcjonowanie organizmu,
- b) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych,
- c) wdrożenie programów prozdrowotnych, profilaktyka otyłości — rola i zadania pielęgniarki, wskazówki dietetyczne i pielęgnacyjne dla chorego i jego rodziny.

MODUŁ VII. PIELĘGNOWANIE PACJENTA W SCHORZENIACH UKŁADU KRWIOTWÓRCZEGO

1. Cel modułu

Przygotowanie pielęgniarki do sprawowania profesjonalnej opieki nad pacjentem z chorobami układu krwiotwórczego.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) omówić etiologię i patogenezę poszczególnych jednostek chorobowych układu krwiotwórczego;
- 2) różnicować objawy chorób układu krwiotwórczego;
- 3) gromadzić, analizować i segregować informacje o pacjencie;
- 4) określić zapotrzebowanie na opiekę pielęgniarską pacjenta z chorobą układu krwiotwórczego;
- 5) przygotować chorego do specjalistycznych badań diagnostycznych;
- 6) rozpoznać i rozwiązywać problemy pielęgnacyjne;
- 7) zaplanować opiekę krótko- i długoterminową;
- 8) prowadzić edukację zdrowotną wśród chorych oraz ich rodzin;
- 9) wspierać chorego i jego rodzinę w przypadku choroby o niepomyślnym rokowaniu.

3. Treści nauczania:

- 1) fizjologia i patofizjologia układu krwiotwórczego;

- 2) rodzaje niedokrwistości, z niedoboru żelaza, Addisona-Biermera, pokrwotoczna, hemolityczna, aplastyczna;
- 3) czerwienica;
- 4) agranulocytoza;
- 5) ostra i przewlekła białaczka szpikowa;
- 6) patogenezą, przebieg kliniczny i leczenie wybranych schorzeń układu krwiotwórczego;
- 7) przeszczepienie szpiku kostnego, wskazania, zasady, cel, powikłania, przygotowanie pacjenta do przeszczepu, opieka po zabiegu;
- 8) rodzaje, patogenezą, przebieg kliniczny i leczenie skaz krwotocznych — specyfika pielęgnacji pacjenta ze skazą krwotoczną;
- 9) badania diagnostyczne w hematologii;
- 10) udział w diagnozowaniu i leczeniu;
- 11) stosowanie krwi i preparatów krwiopochodnych, rodzaje preparatów, zasady przetaczania krwi, powikłania poprzetoczeniowe, postępowanie w przypadku powikłań;
- 12) chemioterapia — wytyczne i zasady;
- 13) profilaktyka chorób układu krwiotwórczego;
- 14) pielęgnowanie chorych ze schorzeniami hematologicznymi, rozpoznawanie problemów biologicznych, psychospołecznych, planowanie działania, rozwiązywanie problemów zdrowotnych chorego, ocena skuteczności podjętych działań;
- 15) standardy opieki w chorobach układu krwiotwórczego;
- 16) dieta pacjentów ze schorzeniami układu krwiotwórczego — rola edukacyjna pielęgniarki;
- 17) organizowanie grup wsparcia dla chorego i jego rodziny.

MODUŁ VIII. PIELĘGNOWANIE PACJENTA W SCHORZENIACH TKANKI ŁĄCZNEJ

1. Cel modułu

Przygotowanie do sprawowania specjalistycznej opieki pielęgniarskiej nad pacjentami z wybranymi schorzeniami tkanki łącznej.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) scharakteryzować etiologię, patogenezę wybranych chorób tkanki łącznej;
- 2) różnicować objawy chorób tkanki łącznej;

- 3) wymienić czynniki sprzyjające występowaniu schorzeń tkanki łącznej;
- 4) przygotować chorego do badań diagnostycznych;
- 5) rozpoznawać i rozwiązywać problemy pielęgnacyjne pacjentów;
- 6) dobierać metody postępowania pielęgnacyjnego do stanu pacjenta i indywidualnych potrzeb;
- 7) przygotować chorego do samoopieki i samopielęgnacji;
- 8) udzielić wskazówek dietetycznych;
- 9) zaplanować i zrealizować edukację zdrowotną;
- 10) wspierać pacjentów w adaptacji do niepełnosprawności.

3. Treści nauczania:

- 1) etiopatogeneza, przebieg kliniczny, leczenie oraz powikłania w wybranych schorzeniach tkanki łącznej: toczeń układowy, zeszywniające zapalenie stawów kręgosłupa, dna moczanowa;
- 2) diagnostyka chorób tkanki łącznej;
- 3) udział pielęgniarki w diagnozowaniu, leczeniu i rehabilitacji;
- 4) pielęgnowanie chorych w schorzeniach tkanki łącznej jako cykl działania zorganizowanego;
- 5) rehabilitacja ruchowa w schorzeniach reumatoidalnych;
- 6) przygotowanie pacjenta i jego rodziny do funkcjonowania w domu;
- 7) profilaktyka chorób tkanki łącznej.

MODUŁ IX. PIELĘGNOWANIE PACJENTA W SCHORZENIACH ALERGICZNYCH

1. Cel modułu

Przygotowanie pielęgniarki do rozpoznawania i rozwiązywania problemów pielęgnacyjnych występujących u chorych ze schorzeniami alergicznymi.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) przedstawić podstawowe zagadnienia z dziedziny immunologii;
- 2) scharakteryzować etiologię, patogenezę oraz objawy wybranych chorób alergicznych;
- 3) omówić kierunki postępowania terapeutycznego w określonych chorobach alergicznych;
- 4) prowadzić profilaktykę schorzeń alergicznych;

- 5) rozpoznać i rozwiązać problemy pielęgnacyjne związane z chorobami alergicznymi;
- 6) zaplanować opiekę nad pacjentem ze schorzeniem alergicznym;
- 7) udzielić pacjentowi pierwszej pomocy w stanach zagrożenia życia;
- 8) udzielić choremu i jego rodzinie wskazówek pielęgnacyjnych i dietetycznych;
- 9) prowadzić edukację chorego w zakresie samoopieki i samopielęgnacji.

3. Treści nauczania:

- 1) patogeneza, przebieg kliniczny, powikłania oraz leczenie chorób alergicznych, dychawica oskrzelowa, alergia na leki, wstrząs anafilaktyczny, choroba posurowicza, obrzęk naczynioruchowy Quinckego;
- 2) pielęgnowanie pacjenta z dychawicą oskrzelową, rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych, rola i zadania pielęgniarki w stanie zagrożenia choroby, udzielanie wskazówek dietetycznych i pielęgnacyjnych, przygotowanie pacjenta i jego rodziny do samoopieki;
- 3) pielęgnowanie pacjenta z alergią na leki, rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych, udzielanie wskazówek dietetycznych i pielęgnacyjnych, przygotowanie pacjenta i jego rodziny do samoopieki, profilaktyka alergii;
- 4) pielęgnowanie we wstrząsie anafilaktycznym;
- 5) pielęgnowanie pacjentów z chorobą posurowiczą — rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjno-opiekuńczych;
- 6) pielęgnowanie pacjentów z obrzękiem naczynioruchowym — postępowanie pielęgniarskie w stanie zagrożenia życia;
- 7) dieta pacjentów ze schorzeniami alergicznymi — rola edukacyjna pielęgniarki;
- 8) poradnictwo w zakresie przygotowania pacjenta, jego rodziny i środowiska do samoopieki i samopielęgnacji.

MODUŁ X. PIELĘGNOWANIE PACJENTA W WYBRANYCH SCHORZENIACH SKÓRNO-WENEROLOGICZNYCH

1. Cel modułu

Przygotowanie pielęgniarki do realizacji działań pielęgnacyjnych i zadań zmierzających do osiągnięcia jak najwyższej jakości pielęgnowania w wybranych schorzeniach skórno-wenerologicznych.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) określić czynniki etiologiczne w wybranych schorzeniach skóry;
- 2) pobrać materiał do badań;
- 3) prowadzić poradnictwo w zakresie samopielęgnowania w poszczególnych jednostkach chorobowych skóry;
- 4) scharakteryzować wybrane schorzenia weneryczne;
- 5) zinterpretować wyniki badań serologicznych i bakteriologicznych wchodzących w zakres diagnozowania chorób skórno-wenerologicznych;
- 6) zapobiegać zakaźnym chorobom skórno-wenerologicznym;
- 7) prowadzić edukację zdrowotną dotyczącą chorób wenerycznych, w szczególności w grupach o zwiększonym ryzyku zachorowania.

3. Treści nauczania:

- 1) pielęgnowanie chorych w schorzeniach skórno-wenerologicznych jako cykl działania zorganizowanego, diagnoza pielęgniarska, zaplanowanie działania, realizacja zadań, ocena skuteczności podjętych działań;
- 2) profilaktyka chorób skórno-wenerologicznych — rola i zadania pielęgniarki;
- 3) działania edukacyjno-zdrowotne w stosunku do chorych z chorobami skórno-wenerologicznymi;
- 4) wskazówki pielęgnacyjne dla chorego i jego rodziny.

MODUŁ XI. PIELĘGNOWANIE PACJENTA W WIEKU PODESZŁYM

1. Cel modułu

Przygotowanie pielęgniarek do profesjonalnego działania pielęgnacyjno-opiekuńczego i realizacji zadań zmierzających do osiągnięcia najwyższej jakości pielęgnowania osób w starszym wieku.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) zdefiniować pojęcia: profilaktyka gerontologiczna, geriatria, gerontologia;
- 2) określić mechanizmy starzenia;
- 3) omówić procesy inwolucji starczej;

- 4) scharakteryzować odrębności biologiczne organizmu człowieka w starszym wieku;
 - 5) przedstawić zmiany w funkcjonowaniu sfery psychicznej i społecznej życia osób w starszym wieku;
 - 6) omówić problemy psychospołeczne osób w starszym wieku;
 - 7) dobierać metody postępowania pielęgniarskiego do indywidualnych potrzeb i stanu pacjenta;
 - 8) ocenić możliwości człowieka w starszym wieku w zakresie samoopieki i samopielęgnacji;
 - 9) przygotować pacjenta do samoopieki i samopielęgnacji, a rodzinę do opieki nad nim;
 - 10) ocenić przygotowanie rodziny do opieki nad osobą w starszym wieku;
 - 11) promować zdrowy styl życia w odniesieniu do osób w starszym wieku;
 - 12) prowadzić edukację zdrowotną wśród osób w starszym wieku;
 - 13) świadczyć opiekę pielęgniarską pacjentom w starszym wieku;
 - 14) udzielić pacjentowi i jego rodzinie wsparcia emocjonalnego w czasie choroby i umierania.
- i) zaćma starcza (objawy, leczenie zachowawcze i operacyjne),
 - j) organizacja i realizacja opieki pielęgniarskiej nad człowiekiem w wieku starszym w warunkach szpitalnych i domowych;
- 7) zasady farmakoterapii w geriatrici:
- a) elementy farmakodynamiki i farmakokinetyki, ogólne zasady podawania leków,
 - b) omówienie grup leków najczęściej stosowanych w geriatrici,
 - c) działania uboczne niektórych leków,
 - d) najczęstsze błędy związane z przyjmowaniem leków;
- 8) edukacja zdrowotna w stosunku do chorych w starszym wieku;
- 9) prozdrowotny styl życia osób w starszym wieku;
- 10) zasady rehabilitacji osób w starszym wieku;
- 11) profilaktyka powikłań wynikających ze starszego wieku i współistniejących chorób przewlekłych;
- 12) organizacja opieki nad pacjentem w starszym wieku.

3. Treści nauczania:

- 1) podstawowe pojęcia w gerontologii;
- 2) psychologiczne aspekty starzenia się;
- 3) socjologiczne następstwa starzenia się;
- 4) teoria zegara biologicznego;
- 5) rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pielęgnacyjnych wynikających z procesu starzenia się układów i narządów, układ mięśniowo-szkieletowy, układ wydalniczy, gruczoły wydzielania wewnętrznego, układ pokarmowy, sercowo-naczyniowy, oddechowy, nerwowy, narządy płciowe, skóra;
- 6) postępowanie pielęgniarskie w wybranych schorzeniach w starszym wieku:
 - a) miażdżyca i jej następstwa,
 - b) choroby układu oddechowego,
 - c) choroby układu ruchu,
 - d) choroby przemiany materii,
 - e) choroby układu pokarmowego,
 - f) choroby układu nerwowego,
 - g) choroba Alzheimera — kliniczne i społeczne skutki choroby,
 - h) jaskra (etiologia, diagnostyka, objawy, leczenie zachowawcze i operacyjne),

VI. Kwalifikacje kadry dydaktycznej

1. Organizator kształcenia zapewnia w przedmiotowej dziedzinie kształcenia wykładowców posiadających:

- 1) tytuł naukowy profesora w dziedzinie odpowiadającej tematyce wykładów;
- 2) stopień naukowy doktora habilitowanego w dziedzinie odpowiadającej tematyce wykładów;
- 3) stopień naukowy doktora w dziedzinie odpowiadającej tematyce wykładów.

2. Wykładowcami mogą być osoby mające nie mniej niż pięcioletni staż zawodowy w dziedzinie będącej przedmiotem specjalizacji, doświadczenie dydaktyczne oraz spełniają co najmniej jeden z warunków:

- 1) posiadają tytuł zawodowy magistra pielęgniarstwa;
- 2) posiadają tytuł specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa zachowawczego lub w dziedzinie pokrewnej;
- 3) posiadają tytuł specjalisty w dziedzinie medycyny odpowiadającej dziedzinie pielęgniarstwa będącej przedmiotem specjalizacji;
- 4) posiadają wykształcenie wyższe mające zastosowanie w ochronie zdrowia lub inne kwalifikacje niezbędne do realizacji wybranych zagadnień.

RAMOWY PROGRAM BLOKU SPECJALISTYCZNEGO SPECJALIZACJI W DZIEDZINIE PIELĘGNIARSTWA GERIATRYCZNEGO DLA PIELĘGNIAREK

I. Cel kształcenia

Uzyskanie przez pielęgniarkę wysokich kwalifikacji w dziedzinie pielęgniarstwa geriatrycznego umożliwiających zapewnienie kompleksowej opieki geriatrycznej i uzyskanie tytułu specjalisty w tej dziedzinie.

II. Czas trwania specjalizacji

1. Łączna liczba godzin wynosi 1 030 godzin dydaktycznych.

2. Łączna liczba godzin w bloku ogólnozawodowym wynosi 330 godzin.

3. Łączna liczba godzin w bloku specjalistycznym wynosi 700 godzin, w tym: część teoretyczna 350 godzin, część praktyczna 350 godzin.

III. Wykaz umiejętności będących przedmiotem kształcenia

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

1. Określić sytuację demograficzną dotyczącą osób w podeszłym wieku.

2. Współpracować z instytucjami samorządowymi i organizacjami pozarządowymi sprawującymi opiekę nad ludźmi w wieku podeszłym.

3. Przygotować prognozę zapotrzebowania na opiekę pielęgniarską dla osób w podeszłym wieku.

4. Organizować i zarządzać opieką pielęgniarską w zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym, na oddziale geriatrycznym i domu pomocy społecznej.

5. Zapewnić wysoką jakość opieki pielęgniarskiej.

6. Rozpoznać sytuację zdrowotną, psychologiczną i społeczną osób w podeszłym wieku.

7. Udzielać specjalistycznej pomocy w zakresie rozwiązywania złożonych problemów zdrowotnych i psychospołecznych.

8. Sprawować kompleksową opiekę nad człowiekiem w podeszłym wieku.

9. Świadczyć opiekę pielęgniarską nad pacjentem starszym w warunkach domowych i instytucjonalnych.

10. Współpracować z zespołem interdyscyplinarnym.

11. Współuczestniczyć w realizowaniu rehabilitacji pacjenta w wieku podeszłym.

12. Komunikować się z człowiekiem w wieku podeszłym i jego rodziną.

13. Wspierać chorego i jego rodzinę w sytuacjach trudnych.

14. Zaplanować działania edukacyjne ukierunkowane na samoopiekę i samopielęgnację.

15. Prowadzić edukację zdrowotną ludzi w podeszłym wieku i ich opiekunów.

16. Określić specyfikę opieki paliatywnej.

17. Zaplanować opiekę nad pacjentem w podeszłym wieku z chorobą nowotworową.

18. Szanować przekonania religijne i kulturowe pacjenta.

19. Prowadzić rozmowy z chorym w wieku podeszłym i jego rodziną o śmierci.

IV. Plan nauczania

Lp.	MODUŁ	Teoria — liczba godzin	STAŻ		Łączna liczba godzin
			placówka	liczba godzin	
I	Organizacja opieki geriatrycznej w Polsce i na świecie	15	—	—	15
II	Podstawy pielęgniarstwa geriatrycznego	15	—	—	15
III	Fizjologia procesu starzenia	30	—	—	30
IV	Psychospołeczne aspekty starzenia się i starości	30	Oddział psychiatryczny	35	65
V	Pielęgnowanie w schorzeniach wieku podeszłego	130	Oddziały: internistyczny lub geriatryczny, neurologiczny, chirurgii urazowej	70 35 35	270
VI	Opieka nad człowiekiem przewlekle chorym i niepełnosprawnym	85	Dom Pomocy Społecznej lub Zakład opiekuńczo-leczniczy lub zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy, Zakład lub oddział rehabilitacji	70 70	225
VII	Opieka paliatywna w geriatrici	45	Zakład opieki paliatywno-hospicyjnej	35	80
Łączna liczba godzin		350		350	700

V. Program nauczania

MODUŁ I. ORGANIZACJA OPIEKI GERIATRYCZNEJ W POLSCE I NA ŚWIECIE

1. Cel modułu

Realizacja treści modułu umożliwi pielęgniarce poznanie instytucji świadczących usługi geriatryczne w Polsce, zapoznanie z przepisami prawnymi oraz poznanie systemu opieki geriatrycznej w innych krajach.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) scharakteryzować system organizacji opieki geriatrycznej w Polsce i na świecie;
- 2) omówić założenia systemu opieki zdrowotnej nad ludźmi w podeszłym wieku;
- 3) scharakteryzować system pomocy społecznej;
- 4) informować pacjenta o organizacjach świadczących opiekę geriatryczną w Polsce;
- 5) przedstawić rodzaje i formy świadczeń społecznych;

6) udzielić porady i profesjonalnej pomocy osobie starszej i jej rodzinie w zakresie uzyskania niezbędnej pomocy instytucjonalnej i pozainstytucjonalnej w obszarze usług medycznych i świadczeń społecznych;

7) współpracować z organizacjami świadczącymi pomoc społeczną;

8) wskazać przepisy prawne dotyczące osób w podeszłym wieku i niepełnosprawnych.

3. Treści nauczania:

- 1) organizacja systemów opieki geriatrycznej w Polsce i na świecie;
- 2) organizacja systemu ochrony zdrowia nad ludźmi w podeszłym wieku;
- 3) organizacja systemu pomocy społecznej w Polsce: struktura, cele, zadania;
- 4) formy opieki zdrowotnej i pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku;
- 5) zasady funkcjonowania i standardy usług domów pomocy społecznej, zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych oraz ośrodków pomocy dziennej;
- 6) przepisy prawne dotyczące ludzi w podeszłym wieku.

MODUŁ II. PODSTAWY PIELĘGNIARSTWA GERIATRYCZNEGO**1. Cel modułu**

Poznanie aktualnej sytuacji demograficznej osób w podeszłym wieku w Polsce i na świecie. Poznanie epidemiologicznych, społecznych i ekonomicznych uwarunkowań procesu starzenia się.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) wykorzystać dostępne dane do analizy zdrowia wybranej populacji;
- 2) określić sytuację demograficzną Polski na tle świata;
- 3) scharakteryzować sytuację epidemiologiczną regionu na tle danych krajowych;
- 4) scharakteryzować sytuację społeczno-ekonomiczną wynikającą z procesu starzenia się społeczeństwa;
- 5) zbierać i opracowywać informacje;
- 6) scharakteryzować potrzeby zdrowotne osób w podeszłym wieku;
- 7) prognozować potrzeby zdrowotne ludzi w podeszłym wieku;
- 8) określać zapotrzebowanie na opiekę pielęgniarską w geriatricznej;
- 9) przeprowadzić sondaż ukierunkowany na subiektywną ocenę zdrowia osób w podeszłym wieku.

3. Treści nauczania:

- 1) podstawowe pojęcia z zakresu epidemiologii i demografii;
- 2) struktura społeczeństwa według kryterium wieku (świat, Polska, województwo);
- 3) analiza wskaźników zdrowia i charakterystyka epidemiologiczna schorzeń wieku podeszłego w Polsce, województwie i środowisku lokalnym;
- 4) potrzeby zdrowotne ludzi w wieku podeszłym;
- 5) związki między sytuacją epidemiologiczną, społeczną, ekonomiczną a procesem starzenia się;
- 6) programowanie świadczeń naprawczych i profilaktycznych w odniesieniu do chorych w starszym wieku hospitalizowanych na podstawie wyników badań Zakładu Statystyki Medycznej Państwowego Zakładu Higieny;
- 7) wykorzystanie różnych źródeł i typów informacji do analizy i prognozy zapotrzebowania na opiekę

pielęgniarską w wybranym środowisku lokalnym, techniki zbierania danych;

- 8) planowanie zatrudnienia w opiece geriatricznej.

MODUŁ III. FIZJOLOGIA PROCESU STARZENIA**1. Cel modułu**

Przygotowanie pielęgniarki do edukacji w zakresie łagodzenia skutków procesu starzenia się organizmu.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) wyjaśnić, na czym polega proces starzenia się człowieka;
- 2) opisać związane z procesem starzenia się zmiany fizjologiczne występujące w poszczególnych układach i narządach;
- 3) rozpoznawać czynniki przyspieszające proces starzenia;
- 4) ocenić stan funkcjonowania poszczególnych układów;
- 5) wskazać normy badań czynnościowych dla człowieka starego;
- 6) określić dietę człowieka w podeszłym wieku;
- 7) wyjaśnić pojęcie rezerwy czynnościowej;
- 8) wymienić czynniki, które mogą zmniejszać rezerwę czynnościową;
- 9) przygotować instruktaż dla zdrowej osoby starszej na temat sposobów łagodzenia skutków starzenia się;
- 10) promować zdrowy styl życia;
- 11) edukować pacjenta w zakresie samoopieki i samopielęgnacji.

3. Treści nauczania:

- 1) proces starzenia się organizmu człowieka:
 - a) teorie starzenia,
 - b) czynniki przyspieszające proces starzenia,
 - c) czynniki spowalniające proces starzenia,
 - d) starzenie się pozytywne i niepozytywne;
- 2) zmiany fizjologiczne związane ze starzeniem się zachodzące w poszczególnych układach: krążenia, oddechowym, trawiennym, moczowo-płciowym, hormonalnym, kostno-stawowym i mięśniach, nerwowym;
- 3) objawy wynikające ze starzenia się poszczególnych układów i narządów;

- 4) zmiany w skórze człowieka starego:
 - a) cechy skóry starczej,
 - b) zmiany skórne,
 - c) włosy i paznokcie;
- 5) poziom percepcji zmysłowej w podeszłym wieku a reagowanie na bodźce;
- 6) normy czynnościowe poszczególnych układów;
- 7) potrzeby żywieniowe osób w podeszłym wieku:
 - a) zapotrzebowanie energetyczne,
 - b) zapotrzebowanie na poszczególne składniki odżywcze,
 - c) zasady prawidłowego odżywiania;
- 8) promocja zdrowia człowieka w wieku podeszłym:
 - a) poradnictwo dla osób starszych w zakresie zapobiegania utracie potencjału zdrowotnego,
 - b) rola pielęgniarki w edukacji osób starszych w zakresie samoopieki i samopielęgnacji,
 - c) edukacja w kierunku zapobiegania zmianom inwolucyjnym.
- 9) posługiwać się pozawerbalnymi formami komunikowania się i wykorzystywać je adekwatnie do sytuacji;
- 10) ułatwiać osobom w podeszłym wieku komunikowanie się z otoczeniem;
- 11) dobierać i wykorzystywać urządzenia służące efektywnemu komunikowaniu;
- 12) scharakteryzować uwarunkowania wynikające z sytuacji rodzinnej wpływające na stan psychiczny człowieka w podeszłym wieku;
- 13) organizować podstawowe formy rehabilitacji pacjentów psychogeriatrycznych;
- 14) zaplanować działania ułatwiające akceptację procesu starzenia się;
- 15) zaproponować formy aktywizacji społecznej ludzi w podeszłym wieku;
- 16) wykorzystywać testy psychomotoryczne i funkcjonalne w pracy z pacjentem;
- 17) pomagać człowiekowi w podeszłym wieku w adaptowaniu się do nowej sytuacji.

MODUŁ IV. PSYCHOSPOŁECZNE ASPEKTY STARZENIA SIĘ I STAROŚCI

1. Cel modułu

Poznanie specyfiki psychospołecznego funkcjonowania człowieka starego w zmieniającej się sytuacji społeczno-ekonomicznej. Uwrażliwienie na terapeutyczne znaczenie kontaktu pielęgniarki z człowiekiem w podeszłym wieku i jego rodziną.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) scharakteryzować uwarunkowania społeczno-ekonomiczne wpływające na proces starzenia się;
- 2) scharakteryzować psychikę człowieka w podeszłym wieku;
- 3) przedstawić psychologiczne mechanizmy zachowań ludzi w podeszłym wieku;
- 4) rozpoznawać postawy społeczne wobec ludzi starszych;
- 5) różnicować fizjologiczne cechy psychiki człowieka starego od zaburzeń psychicznych;
- 6) rozpoznać problemy człowieka starego uwarunkowane jego sytuacją psychospołeczną;
- 7) ocenić możliwości komunikacyjne chorego w starszym wieku;
- 8) dobierać optymalne metody komunikowania się z chorym;

3. Treści nauczania:

- 1) psychospołeczne mechanizmy starzenia się człowieka:
 - a) procesy poznawcze w podeszłym wieku,
 - b) teorie psychospołecznego starzenia się,
 - c) zmiany społeczno-ekonomiczne wpływające na proces starzenia się,
 - d) postawy społeczne wobec ludzi starszych;
- 2) postawy ludzi w podeszłym wieku:
 - a) potrzeby psychiczne,
 - b) postawy wobec starości, choroby i śmierci innych osób,
 - c) hierarchia wartości;
- 3) problemy psychospołeczne osób w podeszłym wieku:
 - a) osamotnienie,
 - b) izolacja społeczna,
 - c) poczucie zagrożenia,
 - d) lęk przed zniedołężnieniem;
- 4) porozumiewanie się z człowiekiem starym:
 - a) zasady,
 - b) warunki,
 - c) trudności,
 - d) terapeutyczne znaczenie kontaktu;

- 5) pozycja człowieka starego w rodzinie i społeczeństwie:
 - a) struktura rodziny i pozycja człowieka starego,
 - b) sytuacje kryzysowe w procesie starzenia się,
 - c) aktywność osób starszych w środowisku miast i wsi;
- 6) psychoprophylaktyka starzenia się i starości:
 - a) testy psychomotoryczne i funkcjonalne,
 - b) patologia starzenia się: metody i formy zapobiegania,
 - c) aktywizacja ludzi starych — rola pielęgniarki;
- 7) człowiek w podeszłym wieku a sytuacje trudne:
 - a) pojęcie sytuacji trudnej,
 - b) hospitalizacja jako przykład sytuacji trudnej,
 - c) rodzaje i sposoby adaptacji człowieka starego.

MODUŁ V. PIELĘGNOWANIE W SCHORZENIACH WIEKU PODESZŁEGO

1. Cel modułu

Poznanie specyfiki schorzeń wieku podeszłego oraz wykorzystanie tej wiedzy do sprawowania kompleksowej opieki pielęgniarskiej.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) scharakteryzować specyfikę przebiegu chorób u osób w podeszłym wieku;
- 2) rozpoznawać zmiany zachodzące w psychice chorego pod wpływem choroby i przeciwdziałać im;
- 3) przeprowadzić wywiad z pacjentem w wieku podeszłym;
- 4) wykonać badanie fizykalne pacjenta w podeszłym wieku;
- 5) określić specyfikę pielęgnowania w chorobach podeszłego wieku;
- 6) ustalić indywidualny plan opieki pielęgniarskiej;
- 7) ustalić indywidualną dietę dla osoby starszej z uwzględnieniem schorzenia;
- 8) pełnić rolę koordynatora w wielodyscyplinarnym zespole opiekuńczo-terapeutycznym;
- 9) przygotować pacjenta w podeszłym wieku do samoopieki i samopielęgnacji;
- 10) prowadzić edukację zdrowotną pacjentów i ich opiekunów;

- 11) sprawować opiekę nad pacjentem w terminalnej fazie choroby;
- 12) zapewnić warunki godnej śmierci.

3. Treści nauczania:

- 1) choroby i przebieg leczenia osób w podeszłym wieku:
 - a) wielochorobowość, polipragmazja,
 - b) problemy w przebiegu leczenia,
 - c) problemy pielęgnacyjne osób chorych w podeszłym wieku,
 - d) deficyt samoopieki,
 - e) formy opieki (organizacja wsparcia dla rodziny opiekującej się osobą starszą, współpraca z rodziną, kompleksowość, wielodyscyplinarność i ciągłość opieki);
- 2) badanie podmiotowe i przedmiotowe osoby w podeszłym wieku;
- 3) specyfika pielęgnowania osób starszych w schorzeniach układu krążenia:
 - a) niewydolność układu krążenia,
 - b) zaburzenia rytmu serca,
 - c) izolowane skurczowe nadciśnienie tętnicze,
 - d) zastabnięcie,
 - e) utrata przytomności spowodowana zaburzeniami ze strony układu krążenia,
 - f) choroby naczyń wieńcowych i obwodowych,
 - g) udział pielęgniarki w diagnozowaniu, terapii, rehabilitacji, żywieniu, edukacji zdrowotnej osób w podeszłym wieku ze schorzeniami układu krążenia;
- 4) specyfika pielęgnowania osób starszych w schorzeniach układu oddechowego:
 - a) przewlekła obturacyjna choroba płuc,
 - b) zatorowość płucna,
 - c) zapalenie płuc,
 - d) gruźlica,
 - e) nowotwory,
 - f) udział pielęgniarki w diagnozowaniu, terapii, rehabilitacji, żywieniu, edukacji zdrowotnej osób w podeszłym wieku ze schorzeniami układu oddechowego;
- 5) specyfika pielęgnowania osób starszych w schorzeniach układu pokarmowego:
 - a) przepuklina rozworu przełykowego,
 - b) choroba wrzodowa,
 - c) nieżyt żołądka,

- d) biegunki i zaparcia,
 - e) uchyłkowatość jelita grubego,
 - f) nietrzymanie stolca,
 - g) krwawienia z przewodu pokarmowego,
 - h) choroby wątroby i dróg żółciowych,
 - i) choroby trzustki,
 - j) nowotwory,
 - k) zaburzenia łaknienia i pragnienia,
- l) udział pielęgniarki w diagnozowaniu, terapii, rehabilitacji, żywieniu, edukacji zdrowotnej osób w podeszłym wieku ze schorzeniami układu pokarmowego;
- 6) specyfika pielęgnowania osób starszych w schorzeniach układu moczowo-płciowego:
- a) zakażenia dróg moczowych,
 - b) kamica dróg moczowych,
 - c) choroby stercza, jąder i pęcherza,
 - d) zmiany w drogach rodnych,
 - e) zaburzenia mikcji, nietrzymanie moczu,
 - f) zaburzenia funkcji seksualnych,
 - g) choroby nerek,
 - h) udział pielęgniarki w diagnozowaniu, terapii, rehabilitacji, żywieniu, edukacji zdrowotnej osób w podeszłym wieku ze schorzeniami układu moczowego;
- 7) specyfika pielęgnowania osób starszych w schorzeniach związanych z dysfunkcją układu hormonalnego:
- a) cukrzyca,
 - b) nadczynność i niedoczynność tarczycy,
 - c) menopauza,
 - d) hiperlipidemia,
 - e) osteoporoza,
 - f) udział pielęgniarki w diagnozowaniu, terapii, rehabilitacji, żywieniu, edukacji zdrowotnej osób w podeszłym wieku ze schorzeniami układu hormonalnego;
- 8) specyfika pielęgnowania osób starszych w chorobach narządu wzroku:
- a) zaćma,
 - b) jaskra,
 - c) zwyrodnienie starcze plamki żółtej;
- 9) specyfika pielęgnowania osób starszych w schorzeniach laryngologicznych:
- a) upośledzenie funkcji narządu słuchu,
 - b) zawroty głowy;
- 10) specyfika pielęgnowania osób starszych z pogłębiającą się niesprawnością ruchową:
- a) zmiany zwyrodnieniowe stawów,
 - b) polimialgia reumatica, choroba tętnicy skroniowej,
 - c) złamania i urazy,
 - d) amputacja kończyn;
 - e) usprawnianie i rehabilitacja pacjentów w wieku podeszłym;
- 11) specyfika pielęgnowania osób starszych ze zmianami w ośrodkowym i obwodowym układzie nerwowym:
- a) udar mózgu,
 - b) choroby otępienne (choroba Alzheimerera),
 - c) niewydolność naczyniowa mózgu (choroba i zespół Parkinsona),
 - d) zespoły psycho-organiczne,
 - e) psychozy, charakteropatie i inne,
 - f) zaburzenia psychiczne,
 - g) edukacja rodziny w kierunku opieki i pielęgnacji nad chorym w podeszłym wieku;
- 12) zmiany skórne u osób w podeszłym wieku — specyfika pielęgnowania:
- a) owrzodzenia podudzi,
 - b) owrzodzenia na tle miażdżycy tętnic kończyn dolnych,
 - c) stopa cukrzycowa,
 - d) odleżyny,
 - e) choroby infekcyjne,
 - f) choroby alergiczne;
- 13) zasady farmakoterapii w geriatrici:
- a) elementy farmakodynamiki i farmakokinetyki,
 - b) leki najczęściej stosowane w geriatrici,
 - c) udział pielęgniarki w farmakoterapii.
- MODUŁ VI. OPIEKA NAD CZŁOWIEKIEM PRZEWEKLE CHORYM I NIEPEŁNOSPRAWNYM**
- 1. Cel modułu**
- Przygotowanie pielęgniarki do sprawowania profesjonalnej opieki nad przewlekle chorym i niepełnosprawnym w podeszłym wieku.
- 2. Wykaz umiejętności wynikowych**
- W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:
- 1) omówić kierunki i zasady opieki nad przewlekle chorymi;

- 2) ustalić indywidualny plan opieki pielęgniarskiej;
 - 3) przygotować pacjenta w podeszłym wieku do samoopieki i samopielęgnacji;
 - 4) przygotować rodzinę do sprawowania nieprofesjonalnej opieki nad osobą w podeszłym wieku;
 - 5) prowadzić edukację zdrowotną pacjentów i ich opiekunów;
 - 6) ocenić siłę mięśniową i zakres możliwości ruchowych chorego;
 - 7) określić możliwości fizyczne i zakres samodzielności chorego;
 - 8) przeprowadzić trening umiejętności samoobsługi;
 - 9) dobierać i stosować elementarne metody terapii zajęciowej;
 - 10) zapobiegać powikłaniom wynikającym z długotrwałego unieruchomienia;
 - 11) ocenić ryzyko powstawania i rozwoju odleżyn u chorych unieruchomionych;
 - 12) zastosować przyjęte standardy postępowania przeciwodleżynowego;
 - 13) dobrać i zastosować środki farmakologiczne i materiały medyczne w pielęgnacji odleżyn;
 - 14) rozpoznać i uśmierzać ból w chorobach wieku starszego;
 - 15) współuczestniczyć w procesie kompleksowej rehabilitacji i readaptacji chorego;
 - 16) prowadzić rehabilitację obejmującą usprawnianie ruchowe;
 - 17) wspomagać chorego w utrwalaniu kinezyterapii;
 - 18) zapobiegać przykurczom unieruchomionych kończyn;
 - 19) przeprowadzić ćwiczenia ogólnousprawniające w ramach gimnastyki przyłóżkowej;
 - 20) pionizować chorego biernie i czynnie;
 - 21) zastosować podstawowe elementy masażu;
 - 22) zastosować metody relaksacyjne;
 - 23) inspirować i zachęcać podopiecznych do podejmowania różnych form aktywności;
 - 24) dobierać i przeprowadzać ćwiczenia oddechowe.
- 3. Treści nauczania:**
- 1) specyfika pielęgnowania przewlekle chorych w podeszłym wieku:
 - a) kierunki opieki nad przewlekle chorym,
 - b) zasady opieki nad przewlekle chorym,
 - c) pielęgnowanie w najczęstszych schorzeniach przewlekłych wieku podeszłego;
 - 2) problemy pielęgnacyjne pacjenta z pogłębiającą się niesprawnością:
 - a) stopień niesprawności fizycznej (ocena siły mięśniowej),
 - b) ocena deficytu opieki,
 - c) ocena możliwości kompensacyjnych;
 - 3) pacjent długotrwanie unieruchomiony:
 - a) powikłania ze strony układów: oddechowego, krążenia, pokarmowego, moczowego,
 - b) przykurcze mięśni i stawów,
 - c) zapobieganie powikłaniom;
 - 4) profilaktyka i leczenie uszkodzeń skóry — odleżyny, odparzenia;
 - 5) dolegliwości bólowe wynikające z chorób przewlekle postępujących:
 - a) przyczyny,
 - b) ocena natężenia bólu,
 - c) metody walki z bólem u osób starszych,
 - d) aspekty psychospołeczne bólu u osób starszych;
 - 6) rehabilitacja w geriatrici:
 - a) ogólne zasady usprawniania osób starszych,
 - b) kierunki rehabilitacji leczniczej,
 - c) zasady rehabilitacji domowej,
 - d) formy rehabilitacji osób w podeszłym wieku,
 - e) udział pielęgniarki w rehabilitacji osób w podeszłym wieku,
 - f) edukacja pacjenta i jego rodziny w zakresie posługiwania się drobnym sprzętem rehabilitacyjnym;
 - 7) przygotowanie rodziny (opiekunów) do opieki nad przewlekle chorym w podeszłym wieku;
 - 8) proces pielęgnowania człowieka w wieku podeszłym:
 - a) planowanie działań pielęgnacyjnych,
 - b) pielęgnacja w warunkach instytucjonalnych i domowych,
 - c) dokumentacja procesu pielęgnowania.

MODUŁ VII. OPIEKA PALIATYWNA W GERIATRII

1. Cel modułu

Przygotowanie do pielęgnowania osób w podeszłym wieku w zaawansowanej chorobie nowotworowej.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) wymienić nowotwory najczęściej występujące w podeszłym wieku;
 - 2) różnicować objawy nowotworowe;
 - 3) pielęgnować pacjenta ze specyficznymi objawami w przebiegu choroby nowotworowej;
 - 4) pielęgnować chorego z przetoką i stomią;
 - 5) zapobiegać powstawaniu odleżyn;
 - 6) zapobiegać obrzękom;
 - 7) określić specyfikę opieki paliatywnej;
 - 8) wskazać szczególne znaczenie etycznych zachowań w opiece paliatywnej;
 - 9) wyznaczyć priorytety pielęgnacyjne w opiece paliatywnej;
 - 10) zapewnić choremu ciągłość opieki paliatywnej;
 - 11) ocenić wiedzę chorego na temat własnej choroby;
 - 12) przekazywać niepomyślne informacje pacjentowi;
 - 13) wzmacniać potrzebę niezależności u chorego;
 - 14) przewidywać reakcje chorego i jego rodziny oraz reagować stosownie do sytuacji;
 - 15) szanować prywatność pacjenta;
 - 16) wyrażać szacunek dla życia i umieć akceptować śmierć;
 - 17) rozumieć zmienność zachowań chorego i jego rodziny;
 - 18) prowadzić rozmowy z chorym lub rodziną na temat śmierci;
 - 19) respektować prawo chorego do najlepszej opieki;
 - 20) klasyfikować środki przeciwbólowe według zaleceń Światowej Organizacji Zdrowia (WHO);
 - 21) scharakteryzować zasady i drogi podawania środków przeciwbólowych;
 - 22) szanować przekonania religijne i kulturowe osoby w podeszłym wieku.
- 2) problemy pielęgnacyjne pacjentów z chorobą nowotworową;
 - 3) opieka paliatywna, jej zakres i organizacja:
 - a) filozofia i etyka w opiece paliatywnej,
 - b) formy opieki (stacjonarna, domowa, dzienna);
 - 4) priorytety w opiece paliatywnej:
 - a) niwelowanie bólu,
 - b) pielęgnowanie w duszności,
 - c) zapobieganie powstawaniu odleżyn,
 - d) pielęgnowanie ciała,
 - e) zapobieganie zaburzeniom ze strony układu pokarmowego,
 - f) pielęgnowanie w sytuacji wystąpienia innych objawów,
 - g) wsparcie duchowe,
 - h) wsparcie psychiczne,
 - i) wsparcie socjalne;
 - 5) zadania pielęgniarki w opiece paliatywnej nad osobą w wieku podeszłym z zaawansowaną chorobą nowotworową:
 - a) prawa chorego i jego rodziny — pielęgniarka doradcą i rzecznikiem praw chorego,
 - b) ocena potrzeb pielęgnacyjnych;
 - 6) interdyscyplinarny zespół opieki paliatywnej — skład i zadania,
 - 7) ból w opiece paliatywnej:
 - a) rozpoznanie somatycznych objawów bólu,
 - b) sposoby zmniejszania dolegliwości bólowych,
 - c) standardy leczenia bólu;
 - 8) jakość życia w opiece terminalnej:
 - a) optymalna jakość życia,
 - b) asystowanie i współodczuwanie,
 - c) pomoc duchowa,
 - d) towarzyszenie w umieraniu;
 - 9) wsparcie psychospołeczne i duchowe rodziny w okresie umierania i żałoby.

VI. Kwalifikacje kadry dydaktycznej

1. Organizator kształcenia zapewnia w przedmiotowej dziedzinie kształcenia wykładowców posiadających:

- 1) tytuł naukowy profesora w dziedzinie odpowiadającej tematyce wykładów;
- 2) stopień naukowy doktora habilitowanego w dziedzinie odpowiadającej tematyce wykładów;
- 3) stopień naukowy doktora w dziedzinie odpowiadającej tematyce wykładów.

2. Wykładowcami mogą być osoby mające nie mniej niż pięcioletni staż zawodowy w dziedzinie będącej przedmiotem specjalizacji, doświadczenie dydaktyczne oraz spełniają co najmniej jeden z warunków:

- 1) posiadają tytuł zawodowy magistra pielęgniarstwa;
- 2) posiadają tytuł specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa geriatrycznego, zachowawczego, przewlekłe

chorych i niepełnosprawnych lub opieki długoterminowej;

- 3) posiadają specjalizację lekarską w dziedzinie medycyny odpowiadającej dziedzinie pielęgniarstwa będącej przedmiotem specjalizacji;
- 4) posiadają ukończone studia wyższe na kierunku mającym zastosowanie w ochronie zdrowia lub inne kwalifikacje niezbędne do realizacji wybranych zagadnień.

Załącznik nr 7

RAMOWY PROGRAM BLOKU SPECJALISTYCZNEGO SPECJALIZACJI W DZIEDZINIE PIELĘGNIARSTWA KARDIOLOGICZNEGO DLA PIELĘGNIAREK

I. Cel kształcenia

Przygotowanie pielęgniarki do prowadzenia profesjonalnej opieki nad pacjentem ze schorzeniami kardiologicznymi w warunkach oddziału szpitalnego i opieki domowej oraz realizacji szeroko rozumianych działań prozdrowotnych.

II. Czas trwania specjalizacji

1. Łączna liczba godzin wynosi 1 066 godzin dydaktycznych.

2. Łączna liczba godzin w bloku ogólnozawodowym wynosi 330 godzin.

3. Łączna liczba godzin w bloku specjalistycznym wynosi 736 godzin, w tym: część teoretyczna 365 godzin, część praktyczna 371 godzin.

III. Wykaz umiejętności będących przedmiotem kształcenia

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

1. Ocenić stan funkcjonowania organizmu i sytuację psychospołeczną pacjenta z chorobą układu krążenia.

2. Scharakteryzować epidemiologię chorób układu krążenia w Polsce i na świecie.

3. Określić priorytety opiekuńcze w odniesieniu do pacjenta i grupy pacjentów leczonych w kardiologii i kardiochirurgii.

4. Omówić czynniki ryzyka chorób układu krążenia.

5. Zaplanować i prowadzić działania edukacyjne wśród pacjentów i ich rodzin.

6. Propagować zdrowy styl życia.

7. Przeprowadzić badanie fizykalne pacjenta i postawić diagnozę pielęgniarską.

8. Przygotować pacjenta do badań diagnostycznych i wstępnie interpretować ich wyniki.

9. Wykonać i zinterpretować badanie elektrokardiologiczne.

10. Planować i realizować specjalistyczną opiekę pielęgniarską nad pacjentem w szpitalu i środowisku domowym.

11. Różnicować problemy pielęgnacyjne pacjentów w różnych jednostkach chorobowych.

12. Stosować różne metody i środki w rozwiązywaniu problemów opiekuńczych, dostosowane do indywidualnej sytuacji pacjenta.

13. Oceniać skuteczność i efektywność opieki pielęgniarskiej.

14. Zapewniać jakość opieki pielęgniarskiej, zgodnie z przyjętym standardem opieki w placówce opieki zdrowotnej.

15. Łagodzić napięcie, lęk, ból związany z chorobą i hospitalizacją oraz wspierać pacjenta i jego rodzinę w czasie choroby.

16. Zapobiegać powikłaniom wczesnym i późnym występującym w przebiegu chorób układu krążenia.

17. Rozpoznawać objawy powikłań.

18. Przygotować pacjenta do zabiegu operacyjnego i pielęgnować po zabiegu.

19. Minimalizować lęk i napięcie psychiczne pacjenta przed i po zabiegu operacyjnym.

20. Zaplanować opiekę pielęgniarską w okresie przed- i pooperacyjnym.

21. Rozpoznać stany zagrożenia życia i udzielić pierwszej pomocy.

22. Podjąć działania reanimacyjne w przypadku nagłego zatrzymania krążenia.

23. Scharakteryzować interakcje lekowe i mechanizmy działania leków stosowanych w resuscytacji krążeniowo-oddechowej.

24. Pielęgnować pacjenta nieprzytomnego oraz ocenić stan jego świadomości.

25. Dobrać metody postępowania pielęgniarskiego indywidualnie do potrzeb chorego.

26. Modyfikować działania pielęgniarskie stosownie do zmieniającego się stanu pacjenta.

27. Dobrać model organizacji opieki pielęgniarskiej do sytuacji pacjenta.

28. Dobrać indywidualnie i stosować właściwe techniki kontaktu terapeutycznego z pacjentem.

29. Opracować i realizować programy profilaktyczne, promocyjne i rehabilitacyjne.

30. Scharakteryzować cele i zadania rehabilitacji oraz aktywizacji zawodowej pacjentów z chorobami układu krążenia.

31. Prowadzić wczesną rehabilitację pooperacyjną oraz współuczestniczyć w procesie rehabilitacji pacjentów z chorobami układu krążenia.

IV. Plan nauczania

Lp.	MODUŁ	Teoria — liczba godzin	STAŻ		Łączna liczba godzin
			placówka	liczba godzin	
I	Epidemiologia chorób układu krążenia z elementami promocji zdrowia	30	—	—	30
II	Diagnostyka chorób układu krążenia	45	Pracownia badań elektrokardiograficznych Pracownia badań echokardiograficznych Pracownia badań radiologicznych i radioizotopowych Pracownia diagnostyki inwazyjnej	14 14 14 14	101
III	Pielęgnowanie w wybranych schorzeniach układu krążenia	105	Oddział kardiologii dorosłych Oddział intensywnej opieki kardiologicznej	70 35	210
IV	Pielęgnowanie w kardiologii	75	Oddział kardiologii Oddział intensywnego nadzoru pooperacyjnego	35 35	145
V	Pielęgnowanie w kardiologii i kardiologii dziecięcej	45	Oddział kardiologii dziecięcej Oddział intensywnego nadzoru pediatrycznego	35 35	115
VI	Postępowanie w stanach zagrożenia życia	30	Oddział intensywnej opieki medycznej	35	65
VII	Rehabilitacja w kardiologii i kardiologii	35	Oddział rehabilitacji kardiologicznej	35	70
Łączna liczba godzin		365		371	736

V. Program nauczania

MODUŁ I. EPIDEMIOLOGIA CHOROBY UKŁADU KRĄŻENIA Z ELEMENTAMI PROMOCJI ZDROWIA

1. Cel modułu

Przygotowanie pielęgniarki do rozpoznawania czynników zagrożenia chorobami układu krążenia i propagowania zdrowego stylu życia.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- określić czynniki związane ze stylem życia człowieka oraz czynniki środowiskowe wpływające na stan zdrowia;
- określić najczęściej występujące choroby układu krążenia oraz skalę zagrożenia stanu zdrowia chorobami układu krążenia w Polsce i na świecie;

- 3) określić czynniki ryzyka chorób układu krążenia oraz wskazać konsekwencje ich kumulacji;
- 4) wskazać grupy osób o szczególnym ryzyku zachorowania na choroby układu krążenia;
- 5) wymienić podstawowe obszary, zasady i metody promocji zdrowia;
- 6) zaplanować i realizować edukację zdrowotną w zakresie zdrowego odżywiania, zwalczania uzależnień, aktywności fizycznej, utrzymania należytej masy ciała, niwelowania stresu;
- 7) określić wskaźnik masy ciała (BMI) i Waist Hip Ratio (WHR) oraz wskazać sposoby redukcji nadwagi lub otyłości;
- 8) określić stopień uzależnienia od nikotyny, motywację pacjenta do rzucenia palenia oraz dobrać metody działań antynikotynowych;
- 9) scharakteryzować typ osobowości w chorobach układu krążenia i stosować techniki obniżania stresu;
- 10) wspierać i motywować pacjenta do zmiany stylu życia;
- 11) wskazać korzyści realizacji społecznych programów profilaktyki chorób układu krążenia.

3. Treści nauczania:

- 1) epidemiologia chorób układu krążenia w województwie, w Polsce i na świecie:
 - a) uwarunkowania stanu zdrowia społeczeństwa,
 - b) struktura chorób układu krążenia uwzględniająca zachorowalność i chorobowość,
 - c) umieralność kobiet i mężczyzn z powodu chorób układu krążenia w Polsce i innych krajach,
 - d) stopień rozpowszechnienia i szkodliwości czynników ryzyka w chorobach układu krążenia,
 - e) efekt mnożnikowy kumulowania się czynników ryzyka, prewencja chorób układu krążenia a działania obniżające potencjalizację czynników ryzyka;
- 2) czynniki ryzyka chorób układu krążenia:
 - a) związane ze stylem życia — używki, niewłaściwe odżywianie, niska aktywność fizyczna, otyłość, stres psychospołeczny,
 - b) czynniki genetyczne, zaburzenia lipidowe, wiek, płeć, typ osobowości A,
 - c) choroby towarzyszące, w tym nadciśnienie tętnicze, cukrzyca;
- 3) obszary promocji zdrowia w pracy pielęgniarki kardiologicznej, metody i zasady:
 - a) edukacja zdrowotna jako metoda promocji zdrowia w chorobach układu krążenia;

- 4) edukacja zdrowotna w chorobach układu krążenia:
 - a) w zakresie racjonalnego odżywiania (dieta regulująca utrzymanie należytej masy ciała, dieta przeciwmiażdżycowa),
 - b) w zakresie aktywności fizycznej (zasady i metody utrzymania aktywności fizycznej w zależności od stopnia wydolności układu krążenia),
 - c) w zakresie zwalczania używek (patomechanizm działania używek na organizm ludzki, metody przeciwdziałania uzależnieniom, pielęgniarskie działania antynikotynowe),
 - d) w zakresie radzenia sobie z nadmiernym obciążeniem czynnikami naporowymi środowiska (typ osobowości sprzyjający rozwojowi chorób układu krążenia, metody radzenia sobie ze stresem codziennym),
 - e) w zakresie zwalczania nadwagi i otyłości — wskaźnik masy ciała (BMI), Waist Hip Ratio (WHR), metody obniżania nadmiernej masy ciała, kontroli i utrzymania należytej masy ciała,
 - f) w zakresie starannego i prawidłowego leczenia chorób współistniejących, w tym nadciśnienia tętniczego, cukrzycy;
- 5) programy profilaktyki chorób układu krążenia realizowane w Polsce i na świecie:
 - a) przykłady programów ochrony serca, w tym Framingham, Ciechanowskie Konsorcjum Zdrowia,
 - b) znaczenie realizacji programów profilaktyki dla ochrony zdrowia,
 - c) zadania pracowników ochrony zdrowia, instytucji społecznych i polityki państwowej w prewencji chorób układu krążenia.

MODUŁ II. DIAGNOSTYKA CHOROBY UKŁADU KRĄŻENIA

1. Cel modułu

Przygotowanie pielęgniarki do wykonywania zadań związanych z profesjonalnym przygotowaniem pacjenta do specjalistycznych badań diagnostycznych, opieki po badaniu oraz oceny stanu funkcji układu krążenia.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) scharakteryzować badania diagnostyczne wykonywane u pacjentów z chorobami układu krążenia;
- 2) zebrać informacje o stanie biopsychospołecznym pacjenta, przeprowadzić badanie fizykalne oraz ocenić stan funkcji układu krążenia;
- 3) przeprowadzić pomiary parametrów funkcji układu krążenia, dokonać interpretacji przeprowadzonych pomiarów;

- 4) pobrać materiał do badań laboratoryjnych i wstępnie interpretować wyniki badań diagnostycznych;
- 5) wykonać badanie elektrokardiologiczne i dokonać oceny zapisu;
- 6) przygotować pacjenta do badań diagnostycznych (nieinwazyjnych, inwazyjnych);
- 7) klasyfikować informacje o pacjencie pod kątem ich przydatności do diagnozy pielęgniarskiej;
- 8) planować zakres opieki pielęgniarskiej przed, w czasie i po wykonaniu badań diagnostycznych;
- 9) obserwować pacjenta po badaniach inwazyjnych w kierunku rozpoznania wczesnych objawów powikłań;
- 10) postugiwać się specjalistycznym sprzętem diagnostycznym stosowanym w kardiologii.

3. Treści nauczania:

- 1) zadania diagnostyczne pielęgniarki wobec pacjenta z chorobą układu krążenia (informacje o pacjencie z chorobami układu krążenia potrzebne do sformułowania diagnozy pielęgniarskiej, wyznaczniki prawidłowej i zaburzonej funkcji układu krążenia);
- 2) diagnostyka nieinwazyjna (wskazania, przeciwwskazania, przygotowanie i technika wykonania badania):
 - a) badania laboratoryjne standardowo wykonywane w chorobach układu krążenia,
 - b) badanie elektrokardiograficzne (obowiązują treści objęte programem kursu specjalistycznego w zakresie wykonywania i interpretacji zapisu elektrokardiograficznego),
 - c) echokardiografia,
 - d) próby czynnościowe,
 - e) badania radiologiczne i radioizotopowe;
- 3) udział pielęgniarki w badaniach nieinwazyjnych stosowanych w kardiologii;
- 4) diagnostyka inwazyjna (wskazania, przeciwwskazania, przygotowanie i technika wykonania badania):
 - a) badanie hemodynamiczne,
 - b) angiografia w tym koronarografia (z plastyką tętnic wieńcowych),
 - c) badanie elektrofizjologiczne,
 - d) biopsja mięśnia sercowego,
 - e) nakłucie osierdzia;
- 5) zadania pielęgniarki w przygotowaniu pacjenta do badań inwazyjnych i w opiece po wykonanych badaniach.

MODUŁ III. PIELĘGNOWANIE W WYBRANYCH SCHOROZNIENIACH UKŁADU KRĄŻENIA

1. Cel modułu

Przygotowanie do profesjonalnego realizowania specjalistycznej opieki pielęgniarskiej nad pacjentem w chorobach układu krążenia.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) scharakteryzować przyczyny, objawy chorobowe, sposoby rozpoznawania i leczenia chorób układu krążenia;
- 2) zebrać informacje o pacjencie z chorobą układu krążenia niezbędne do diagnozy pielęgniarskiej;
- 3) monitorować stan chorego metodami bezprzrzedowymi i przy pomocy aparatury;
- 4) formułować i poprawnie zapisywać diagnozę pielęgniarską;
- 5) określić cele działań pielęgniarskich w wybranych jednostkach chorobowych układu krążenia;
- 6) dobrać metody i środki rozwiązywania problemów opiekuńczych w zależności od indywidualnej sytuacji chorego;
- 7) różnicować problemy pielęgnacyjne pacjenta w zależności od specyfiki jednostki chorobowej oraz ustalać hierarchię występujących problemów;
- 8) zapewnić jakość opieki pielęgniarskiej zgodnie z przyjętym standardem opieki;
- 9) rozpoznawać stany zagrożenia życia i podejmować stosowne interwencje pielęgniarskie;
- 10) zapobiegać powikłaniom wczesnym i późnym występującym w przebiegu chorób układu krążenia;
- 11) udzielać pacjentowi lub rodzinie porad dotyczących postępowania prozdrowotnego, przygotować pacjenta do samoopieki;
- 12) prowadzić edukację zdrowotną pacjentów lub ich rodzin;
- 13) dostosować metody i środki edukacji do możliwości i potrzeb pacjenta lub jego rodziny;
- 14) organizować i koordynować opiekę pielęgniarską nad pacjentami z chorobami układu krążenia;
- 15) określić uwarunkowania mające wpływ na przebieg choroby i tworzyć warunki do rekonwalescencji;
- 16) wspierać chorego lub jego rodzinę w czasie hospitalizacji i opieki ambulatoryjnej;
- 17) dokumentować działania pielęgniarskie.

3. Treści nauczania:

- 1) miażdżyca (patogeneza, czynniki ryzyka a miażdżyca, kliniczne objawy miażdżycy naczyń wieńcowych, mózgowych, naczyń kończyn dolnych);
- 2) zadania edukacyjne pielęgniarki w zapobieganiu miażdżycy;
- 3) choroba niedokrwienna serca (postacie, podział, patofizjologia, obraz kliniczny, rozpoznanie, leczenie);
- 4) zadania opiekuńcze i edukacyjne pielęgniarki wobec pacjenta z dusznicą bolesną;
- 5) problemy opiekuńcze pacjentów z zawałem mięśnia sercowego w ostrym okresie choroby;
- 6) rola pielęgniarki w przygotowaniu do samokontroli i samoopieki pacjenta po zawale mięśnia sercowego;
- 7) nadciśnienie tętnicze (przyczyny, klasyfikacja, obraz kliniczny, rozpoznanie, leczenie; przełom nadciśnieniowy — postępowanie leczniczo-opiekuńcze);
- 8) problemy opiekuńcze pacjenta w zależności od stopnia zaawansowania nadciśnienia tętniczego; nefarmakologiczne metody leczenia nadciśnienia tętniczego — zadania edukacyjne pielęgniarki;
- 9) niewydolność krążenia — etiologia, patogeneza, objawy niewydolności lewo- i prawokomorowej, klasyfikacja Nowojorskiego Towarzystwa Nadciśnienia Tętniczego (NYHA), rozpoznanie, leczenie spoczynkowe, dietetyczne, farmakologiczne;
- 10) problemy opiekuńcze pacjentów z niewydolnością krążenia wynikające z leczenia spoczynkowego — przygotowanie pacjenta do samokontroli efektów terapeutycznych;
- 11) wady serca:
 - a) nabyte, wrodzone (przyczyny, obraz kliniczny, rozpoznanie, leczenie),
 - b) procedury postępowania pielęgniarskiego wobec pacjentów z wadą serca,
 - c) zadania edukacyjne pielęgniarki w zakresie trybu życia pacjenta z wadą serca;
- 12) zapalne i niezapalne choroby mięśnia sercowego, wsierdza, osierdza:
 - a) przyczyny, postacie kliniczne, objawy chorobowe, rozpoznanie, leczenie,
 - b) standard opieki pielęgniarskiej wobec pacjentów z chorobami zapalnymi i niezapalnymi serca;
- 13) udział pielęgniarki w terapii chorób układu krążenia (terapia nefarmakologiczna, farmakologiczna — podstawowe grupy leków, interakcje, efekty terapeutyczne i objawy uboczne działania leków).

MODUŁ IV. PIELĘGNOWANIE W KARDIOCHIRURGII**1. Cel modułu**

Przygotowanie do prowadzenia samodzielnej, profesjonalnej opieki pielęgniarskiej nad pacjentami leczonymi na oddziale kardiochirurgii.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) ocenić stan psychiczny i fizyczny pacjenta przygotowywanego do zabiegu operacyjnego;
- 2) zaplanować działania pielęgniarskie na etapie przygotowania pacjenta do operacji serca;
- 3) minimalizować lęk i napięcie psychiczne u pacjenta oczekującego na operację w obrębie serca;
- 4) ocenić stan pacjenta we wczesnym okresie pooperacyjnym oraz monitorować parametry hemodynamiczne i funkcje układu oddechowego;
- 5) interpretować podstawowe badania laboratoryjne, elektrokardiogram;
- 6) prowadzić bilans płynów;
- 7) nadzorować przebieg drenażu klatki piersiowej;
- 8) prowadzić wczesną rehabilitację pooperacyjną (oddechową, ruchową);
- 9) zapobiegać powikłaniom, wcześniej je rozpoznawać oraz podejmować interwencje w przypadku ich wystąpienia;
- 10) obsługiwać aparaturę medyczną używaną w oddziale intensywnego nadzoru pooperacyjnego;
- 11) podjąć działania reanimacyjne w przypadku nagłego zatrzymania krążenia;
- 12) przygotować pacjenta do wykonania kardiowersji;
- 13) planować, realizować oraz modyfikować indywidualną opiekę pielęgniarską nad pacjentem po operacji serca w zależności od jego stanu oraz rozpoznanych problemów;
- 14) planować opiekę długofalową po zabiegu kardiochirurgicznym;
- 15) przestrzegać zasad aseptyki;
- 16) prowadzić edukację pacjenta w zakresie samoopieki i zdrowego stylu życia.

3. Treści nauczania:

- 1) podstawowe zagadnienia chirurgii serca i dużych naczyń;
- 2) procedura przyjęcia pacjenta na oddział kardiochirurgii w przypadku:

- a) zabiegu planowego,
- b) zabiegu nagłego,
- c) przeszczepu serca;
- 3) standardy przygotowania pacjenta do zabiegu operacyjnego w obrębie serca:
 - a) przygotowanie psychiczne,
 - b) przygotowanie fizyczne;
- 4) problemy pielęgnacyjne pacjentów w okresie oczekiwania na zabieg operacyjny;
- 5) opieka pooperacyjna:
 - a) monitorowanie parametrów hemodynamicznych oraz funkcji układu oddechowego,
 - b) interpretowanie wyników podstawowych badań laboratoryjnych i elektrokardiogramu,
 - c) prowadzenie bilansu płynów,
 - d) nadzorowanie drenażu klatki piersiowej,
 - e) prowadzenie wczesnej rehabilitacji pooperacyjnej (oddechowej, ruchowej),
 - f) zapobieganie powikłaniom, wczesne rozpoznawanie oraz podejmowanie działań w przypadku ich wystąpienia,
 - g) wsparcie psychiczne;
- 6) problemy pielęgnacyjne pacjentów w okresie pooperacyjnym;
- 7) postępowanie reanimacyjne w warunkach oddziału kardiologii;
- 8) zasady wykonywania kardiowersji elektrycznej;
- 9) zakres i rola edukacji pielęgniarskiej wobec pacjentów leczonych kardiologicznie;
- 10) transplantologia:
 - a) zagadnienia współczesnej transplantologii,
 - b) aspekty etyczne,
 - c) farmakoterapia;
- 11) krew i środki krwiozastępcze:
 - a) aktualne zasady stosowania krwi i środków krwiozastępczych,
 - b) reakcje poprzetoczeniowe — rozpoznanie, postępowanie;
- 12) psychologia w kardiologii;
- 13) aktywizacja zawodowa pacjentów po zabiegu.

MODUŁ V. PIELĘGNOWANIE W KARDIOLOGII I KARDIOCHIRURGII DZIECIĘCEJ

1. Cel modułu

Przygotowanie do samodzielnego planowania i realizowania profesjonalnej opieki nad dzieckiem z cho-

robami układu krążenia w warunkach szpitalnych i pozaszpitalnych.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) scharakteryzować przyczyny i objawy kliniczne chorób układu krążenia u dzieci;
- 2) nawiązywać kontakt z dzieckiem chorym;
- 3) zebrać dane o dziecku i jego rodzinie lub opiekunach istotne dla pielęgnowania;
- 4) rozpoznać oraz rozwiązać problemy pielęgnacyjne dziecka z chorobami układu krążenia;
- 5) łagodzić napięcie i lęk związany z hospitalizacją oraz procedurami diagnostyczno-terapeutycznymi;
- 6) przygotować dziecko do badań diagnostycznych oraz interpretować ich wyniki;
- 7) przygotować dziecko do zabiegu kardiologicznego;
- 8) planować i realizować specjalistyczną opiekę pielęgniarską po zabiegu kardiologicznym;
- 9) promować prozdrowotny styl życia u dzieci i rodziców lub opiekunów oraz przygotować rodzinę lub opiekunów do opieki nad dzieckiem w domu;
- 10) obsługiwać specjalistyczną aparaturę medyczną;
- 11) wykonać czynności reanimacyjne u dziecka.

3. Treści nauczania:

- 1) wprowadzenie do kardiologii dziecięcej:
 - a) krążenie płodowe,
 - b) budowa i funkcje układu krążenia u noworodka,
 - c) objawy patologii układu krążenia u dzieci (objawy niespecyficzne),
 - d) problemy dziecka z chorobami układu krążenia w czasie hospitalizacji i w warunkach domowych;
- 2) wady wrodzone serca u dzieci (ubytki struktur serca, wady zastawek serca, wady złożone):
 - a) objawy kliniczne, diagnostyka, leczenie,
 - b) procedury postępowania pielęgniarskiego;
- 3) choroby mięśnia sercowego (choroba reumatyczna, niereumatyczne zapalenie mięśnia sercowego, kardiomiopatie, guzy serca):
 - a) objawy kliniczne, diagnostyka, leczenie,
 - b) procedury postępowania pielęgniarskiego;

- 4) niewydolność krążenia u dzieci:
 - a) podział, objawy kliniczne, diagnostyka, leczenie,
 - b) procedury postępowania pielęgniarskiego;
 - 5) zaburzenia rytmu serca:
 - a) rodzaje zaburzeń, objawy kliniczne, diagnostyka, leczenie,
 - b) procedury postępowania pielęgniarskiego;
 - 6) kardiologia prenatalna:
 - a) czynniki ryzyka,
 - b) badania prenatalne serca płodu,
 - c) najczęściej rozpoznawane wady wrodzone,
 - d) procedury postępowania pielęgniarskiego;
 - 7) poradnictwo genetyczne, w tym określanie ryzyka wystąpienia wady serca u dziecka;
 - 8) chirurgiczne leczenie wad serca u dzieci:
 - a) procedury przygotowania dziecka do zabiegu operacyjnego,
 - b) problemy pielęgniacyjne u dzieci w okresie oczekiwania na zabieg,
 - c) procedury postępowania z dzieckiem po zabiegu operacyjnym,
 - d) problemy pielęgniacyjne u dzieci w okresie pooperacyjnym;
 - 9) resuscytacja krążeniowo-oddechowa dziecka;
 - 10) edukacja dzieci i ich rodziców lub opiekunów.
- 6) wykonać defibrylację elektryczną zewnętrzną;
 - 7) dawkować leki w czasie reanimacji;
 - 8) dokumentować działania wobec pacjenta w stanie zagrożenia życia;
 - 9) przygotować zestaw i brać udział w inwazyjnych metodach pomiaru ciśnienia tętniczego i żylnego;
 - 10) posługiwać się specjalistycznym sprzętem medycznym i aparaturą;
 - 11) pielęgnować pacjenta z ostrą niewydolnością oddechową, drenażem ssącym, sztuczną wentylacją płuc;
 - 12) stosować procedury postępowania pielęgniarskiego w stanach: wstrząsu kardiogenego, obrzęku płuc;
 - 13) przygotować pacjenta do kardiowersji elektrycznej i sprawować opiekę po zabiegu;
 - 14) przygotować pacjenta do sztucznej stymulacji serca (czasowej, stałej);
 - 15) sprawować opiekę pielęgniarską nad pacjentem z rozrusznikiem serca.

3. Treści nauczania:

- 1) nagłe zatrzymanie krążenia (przyczyny, objawy, diagnostyka, postępowanie, leczenie);
- 2) reanimacja, resuscytacja (rozpoznawanie zatrzymania krążenia i oddychania, wskazania i przeciwskazania do resuscytacji, etapy resuscytacji krążeniowo-oddechowej, metody ochrony mózgu przed niedotlenieniem, poszerzone czynności resuscytacyjne, kryteria śmierci pnia mózgu);
- 3) udział pielęgniarki w postępowaniu resuscytacyjnym;

Przy realizacji pkt 1, 2, 3 obowiązują treści i umiejętności przewidziane programem kursu specjalistycznego w zakresie resuscytacji krążeniowo-oddechowej.

- 4) wstrząs kardiogeny:
 - a) etiopatogeneza, objawy, rozpoznanie, leczenie,
 - b) udział pielęgniarki w terapii wstrząsu,
 - c) działania opiekuńcze pielęgniarki wobec chorego we wstrząsie;
- 5) obrzęk płuc:
 - a) mechanizm powstania, przyczyny, obraz kliniczny, leczenie,
 - b) zasady postępowania pielęgniarskiego z pacjentem;
- 6) ostra niewydolność oddechowa:
 - a) stany prowadzące do ostrej niewydolności krążeniowej, przebieg kliniczny, leczenie,

MODUŁ VI. POSTĘPOWANIE W STANACH ZAGROŻENIA ŻYCIA

1. Cel modułu

Przygotowanie pielęgniarki do podejmowania działań w stanach zagrożenia życia i realizowania profesjonalnej opieki pielęgniarskiej.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) rozpoznać objawy zagrożenia życia;
- 2) zaproponować niezbędne badania diagnostyczne w danym stanie zagrożenia życia oraz ocenić i wstępnie zinterpretować ich wyniki;
- 3) ocenić stan świadomości chorego oraz wskaźniki funkcji układu krążenia i oddechowego;
- 4) stosować standardy postępowania reanimacyjnego;
- 5) prowadzić reanimację u dorosłych i dzieci oraz ocenić skuteczność prowadzonych zabiegów;

- b) zadania pielęgniarki w rozpoznawaniu, leczeniu i postępowaniu opiekuńczym wobec chorego z ostrą niewydolnością krążeniową;
- 7) zaburzenia rytmu serca przebiegające z szybką czynnością serca — nadkomorowe, komorowe:
 - a) charakterystyka zaburzeń, obraz kliniczny, leczenie,
 - b) rola pielęgniarki w rozpoznawaniu i terapii zaburzeń rytmu serca,
 - c) udział pielęgniarki w leczeniu farmakologicznym i elektroterapii;
- 8) zaburzenia rytmu serca przebiegające z wolną czynnością serca:
 - a) etiologia, podział, przebieg kliniczny, leczenie,
 - b) zadania pielęgniarki diagnostyczne i lecznicze wobec chorego z zaburzeniami rytmu serca z wolną czynnością komór,
 - c) samodzielne działania lecznicze pielęgniarki w przypadku napadu zespołu Morgagniego, Adama i Stokesa (MAS),
 - d) zadania opiekuńcze i edukacyjne wobec pacjentów leczonych sztuczną stymulacją serca;
- 9) pielęgnowanie chorego nieprzytomnego (ocena stanu przytomności — skala Glasgow, obserwacja parametrów życiowych, odżywianie, wydalanie, zapobieganie powikłaniom, pielęgnacja skóry, błon śluzowych, zapewnienie bezpieczeństwa).

MODUŁ VII. REHABILITACJA W KARDIOLOGII I KARDIOCHIRURGII

1. Cel modułu

Przygotowanie pielęgniarki do realizowania podstawowych zabiegów rehabilitacyjnych niezbędnych w procesie pielęgnowania pacjenta z chorobą układu krążenia oraz do prowadzenia rehabilitacji przyłóżkowej pacjenta we współpracy z zespołem rehabilitantów i fizjoterapeutów w zakresie usprawniania chorych.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) scharakteryzować koncepcje i etapy rehabilitacji kardiologicznej;
- 2) określić wskazania, przeciwwskazania, elementy i cele poszczególnych metod rehabilitacji w jednostkach chorobowych układu krążenia;
- 3) podejmować działania zmierzające do przywrócenia sprawności chorym z chorobami układu sercowo-naczyniowego;
- 4) wspierać pacjenta w wysiłkach na rzecz osiągnięcia optymalnej funkcji układu krążenia bądź wykształcenia jego funkcji kompensacyjnych;

- 5) rozpoznać zmiany zachowania pacjenta pod wpływem choroby i przeciwdziałać im;
- 6) przygotować pacjenta do samodzielnego wykonywania ćwiczeń;
- 7) nadzorować i mobilizować pacjenta do wykonywania ćwiczeń w rehabilitacji przyłóżkowej;
- 8) prowadzić edukację na temat aktywności fizycznej i stylu życia.

3. Treści nauczania:

1) cele i zadania rehabilitacji:

- a) koncepcje,
- b) etapy,
- c) elementy rehabilitacji leczniczej (fizykoterapia, kinezyterapia, psychoterapia, ergoterapia, socjoterapia);

2) przygotowanie pacjenta do aktywności fizycznej;

3) specyfika rehabilitacji kardiologicznej:

- a) fizjologia wysiłku fizycznego,
- b) wydolność fizyczna, tolerancja wysiłku, następstwo braku ruchu,
- c) cele, zadania, metody;

4) postępowanie rehabilitacyjne w wybranych chorobach układu krążenia:

- a) znaczenie terapii ruchem,
- b) przeciwwskazania do terapii ruchem,
- c) fazy rehabilitacji kardiologicznej (I—IV);

5) udział i rola pielęgniarki w procesie rehabilitacji pacjenta z chorobami układu krążenia:

- a) terapia ruchem, psychoterapia,
- b) wskazania i przeciwwskazania do rehabilitacji w odniesieniu do indywidualnego pacjenta,
- c) metody usprawniania,
- d) ćwiczenia bierne, oddechowe, zmniejszające napięcie mięśni szkieletowych,
- e) psychoterapia pacjenta i jego rodziny;

6) edukacja pacjenta.

VI. Kwalifikacje kadry dydaktycznej

1. Organizator kształcenia zapewnia w przedmiotowej dziedzinie kształcenia wykładowców posiadających:

- 1) tytuł naukowy profesora w dziedzinie odpowiadającej tematyce wykładów;
- 2) stopień naukowy doktora habilitowanego w dziedzinie odpowiadającej tematyce wykładów;
- 3) stopień naukowy doktora w dziedzinie odpowiadającej tematyce wykładów.

2. Wykładowcami mogą być osoby mające nie mniej niż pięcioletni staż zawodowy w dziedzinie będącej przedmiotem specjalizacji, doświadczenie dydaktyczne oraz spełniają co najmniej jeden z warunków:

- 1) posiadają tytuł zawodowy magistra pielęgniarstwa;
- 2) posiadają tytuł specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa kardiologicznego, zachowawczego, aneste-

zjologii i intensywnej opieki, pielęgniarstwa pediatrycznego;

- 3) posiadają specjalizację lekarską w dziedzinie medycyny odpowiadającą dziedzinie pielęgniarstwa będącej przedmiotem specjalizacji;
- 4) posiadają ukończone studia wyższe na kierunku mającym zastosowanie w ochronie zdrowia lub inne kwalifikacje niezbędne do realizacji wybranych zagadnień.

Załącznik nr 8

RAMOWY PROGRAM BLOKU SPECJALISTYCZNEGO SPECJALIZACJI W DZIEDZINIE PIELĘGNIARSTWA NEFROLOGICZNEGO DLA PIELĘGNIAREK

I. Cel kształcenia:

1. Wszechstronne, specjalistyczne przygotowanie pielęgniarek do sprawowania profesjonalnej opieki nad pacjentami w poradniach nefrologicznych, oddziałach nefrologii, stacjach dializ, ośrodkach transplantacji, zdolnych do prowadzenia, nadzorowania i ciągłego modyfikowania procesu pielęgnowania dostosowanego do indywidualnych potrzeb chorego.

2. Przygotowanie specjalistów do roli doradcy i konsultanta zespołu pielęgniarskiego w rozwiązywaniu trudnych problemów pielęgnacyjnych, uczestnictwa w procesie adaptacji społeczno-zawodowej pielęgniarek podejmujących pracę w oddziałach nefrologii i dializoterapii.

II. Czas trwania specjalizacji

1. Łączna liczba godzin wynosi 1 030 godzin dydaktycznych.

2. Łączna liczba godzin bloku ogólnozawodowego wynosi 330 godzin.

3. Łączna liczba godzin w bloku specjalistycznym wynosi 700 godzin, w tym: część teoretyczna 315 godzin, część praktyczna 385 godzin.

III. Wykaz umiejętności będących przedmiotem kształcenia

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

1. Scharakteryzować tendencje i kierunki rozwoju pielęgniarstwa nefrologicznego.
2. Oceniać stan zdrowia pacjenta.
3. Formułować diagnozę pielęgniarską.
4. Planować opiekę pielęgniarską nad pacjentem i jego rodziną.

5. Dobierać metody postępowania pielęgniarskiego indywidualnie do potrzeb pacjenta.

6. Realizować świadczenia pielęgnacyjne według przyjętych standardów.

7. Oceniać jakość opieki pielęgniarskiej nad pacjentem.

8. Oceniać skuteczność podjętych działań.

9. Opracować procedury postępowania pielęgnacyjnego.

10. Opracować standardy praktyki zawodowej.

11. Realizować prewencyjne programy edukacji zdrowotnej.

12. Podjąć samodzielnie lub współpracować w badaniach mających na celu podnoszenie jakości świadczeń w opiece nad pacjentem nefrologicznym.

13. Przygotować pacjentów leczonych nerkoza-
stępczo i ich rodziny do korzystania z różnych form pomocy instytucjonalnej i pozainstytucjonalnej.

14. Doradzać pacjentowi i jego rodzinie w zakresie prowadzenia samoopieki oraz sposobów rozwiązywania problemów.

15. Koordynować prace zespołu interdyscyplinarnego.

16. Formułować cele opieki nad pacjentem w różnych sytuacjach zdrowotnych i społecznych.

17. Opracować i realizować programy edukacyjne dla pacjentów i ich rodzin.

18. Przygotowywać pacjenta do badań diagnostycznych.

19. Skutecznie i bezpiecznie przeprowadzać wszystkie formy dializy.

20. Koordynować działania w kierunku zapobiegania zakażeniom wewnątrzszpitalnym i szpitalnym.

21. Wspierać pacjenta i jego rodzinę.

22. Mobilizować pacjenta do świadomego udziału w procesie leczniczo-pielęgnacyjnym.

23. Dobierać indywidualnie i stosować właściwe techniki kontaktu terapeutycznego.

24. Przekonać pacjenta do konieczności stosowania leczenia dietetycznego oraz doradzić w tym zakresie.

25. Współpracować z osobami i instytucjami wspierającymi leczenie nerkozastępcze.

26. Promować zachowania prozdrowotne i styl życia wspierający zdrowie.

27. Przygotować pacjenta i jego rodzinę do przeszczepu.

28. Pielęgnować pacjenta przed i po zabiegu operacyjnym.

29. Prowadzić rehabilitację przytóżkową i współuczestniczyć w rehabilitacji realizowanej przez zespół interdyscyplinarny.

30. Planować i prowadzić doskonalenie zawodowe pielęgniarek.

31. Planować własny rozwój zawodowy.

IV. Plan nauczania

Lp.	MODUŁ	Teoria — liczba godzin	STAŻ		Łączna liczba godzin
			placówka	liczba godzin	
I	Zaawansowana praktyka specjalistyczna	45	—	—	45
II	Postępowanie zachowawcze w schorzeniach nerek	75	Oddział nefrologii	70	145
III	Hemodializa i inne techniki oczyszczania pozaustrojowego	60	Oddział hemodializ	105	165
IV	Dializa otrzewnowa	60	Oddział dializ otrzewnowych	105	165
V	Transplantacja nerek	30	Oddział transplantacji	70	100
VI	Specyfika opieki nefrologicznej nad dzieckiem	45	Pediatryczny oddział dializ	35	80
Łączna liczba godzin		315		385	700

V. Program nauczania

MODUŁ I. ZAAWANSOWANA PRAKTYKA SPECJALISTYCZNA

1. Cel modułu

Przygotowanie pielęgniarki do pełnienia roli lidera w zakresie opieki nefrologicznej.

2. Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka powinna:

- 1) scharakteryzować cele, zadania i strukturę ośrodków toksykologicznych oraz transplantacyjnych;
- 2) rozpoznawać problemy etyczno-deontologiczne występujące w pracy pielęgniarki nefrologicznej;

- 3) omówić zasady sanitarno-epidemiologiczne;
- 4) dokonać oceny stanu zdrowia pacjenta, z uwzględnieniem funkcji układów i stanu psychicznego;
- 5) prowadzić proces pielęgnowania;
- 6) doradzić środki i metody postępowania pielęgniarskiego, kierując się indywidualnymi potrzebami pacjenta;
- 7) doradzić sposoby rozwiązywania problemów;
- 8) wykorzystać modele pielęgnowania w praktyce zawodowej pielęgniarki;
- 9) opracować i wdrażać standardy opieki pielęgniarskiej;
- 10) analizować, oceniać i weryfikować standardy opieki pielęgniarskiej w nefrologii i dializoterapii;